

fényszóró

MŰVÉSZETI HETILAP

I. ÉVF. 1. SZÁM

Tolnay Klári

ÁRA: 10 PENGŐ

Fényszóró

MŰVÉSZETI HETILAP

SZERKESZTI: BALÁZS BÉLA ÉS SZEGHALM

DR. SZÉKELYI KÁTYÓ

165/400

JÁTÉK ÉS LELKIISMERET

Hetilapunk, a *Fényszóró* a magyar művészi kultúra ügyét kívánja szolgálni. A színház, film, irodalom, képzőművészet és zene világának eseményeivel és problémáival foglalkozik. *Az egyetemes magyar művészi kultúra krónikása és lelkiismerete* kíván lenni. Könnyed, színes, mindenki számára érdekes formában akar számot adni mindenről, ami a magyar művészi kultúrára tartozik. *A tiszta lelkiismeret és a komoly céltudatosság* vezeti munkájában. Az új idők tisztultabb szellemének, szociális lelkiismeretének felszabadító hatalma nemcsak új lehetőséget ad ennek a munkának, de új kötelességeket is szab elének.

A *Fényszóró* mindenkihez szól, mert a művészetek ügye nem a szakemberek ügye, hanem az egyetemes kultúra, tehát mindenki ügye. A művészet a lélek anyanyelve. Egy nemzet, egy nép művészi alkotásaiban mutatja meg legközvetlenebbül lelke teremtő gazdagságát.

A művészet látni, hallani, érezni tanít, tehát az önismeretnek és a világ ismeretének egyik legcsodálatosabb varázseszköze. Az önmagára eszmélés legősibb, ösztönös kifejezője. A művészet a szellem fel-felvillanó magnéziumfényének vagy idegesen lobogó fáklyavilágának, vagy nagyszerű tudással felépített, villamos erőművek által táplált fényszóróinak segítségével bevilágít az emberi lélek mélységeibe s ennek a mélyvilágnak titkairól tesz jelentést szavakkal, képekkel, melódiákkal vagy a mozdulatok kifejező szimbólumnyelvén.

Egy nép lelkét, egy kor lelkét saját művészi tevékenysége fejezi ki legközvetlenebbül, leghitelesebben. Aki nem kíváncsi egy nép, egy kor élő művészetére, az annak a kornak élő lelkére sem kíváncsi s leszakad az együttélő, együttérző és gondolkodó kultúrközösség eleven gyökeréről.

A művészet nemcsak csodálatos örömök és szépségek forrása, hanem a szociális öntudat nevelésének egyik eszköze is. Rendkívüli fontosságú *mordlis tényező*, hatalmas világnézetformáló erő. A művészet erkölcsi hivatást is teljesít, nemcsak esztétikai feladatot. Társadalmi jelentősége épp erkölcsi hivatásának nagyságában rejlik. A szociális erkölcsi újjászületés leghatalmasabb építőmunkása a művészet. *Fegyver is*. Egy haladó társadalom teremtő erejének ösztönös, tehát legtermészetesebb megnyilatkozása s a szellemi önvédelem legbiztosabb és legtisztább fegyvere. Ez a hivatás ad a művészetnek történelmi és politikai szerepet is. A művészetet

nem a politika irányítja, de a művészi teremtésnek is épp oly nagy élményei közé tartozik a politika, mint az életnek. A művészetet nem lehet levágni az élet gyökereiről, tehát nem lehet a politika életformáló tényezőjétől sem elválasztani. Azt mondják, propaganda? Ettől sem ijed meg a művészet. *Szépét, jót és igazat propagál*, az örök feladatot teljesíti.

A szocialista lelkiismeret felszabadulásának korában, a haladás és demokrácia nagy életformáló erői között rendkívül fontos szerepe van a művészetnek is.

Sokan azt mondják: a művészet *játék* s válságos történelmi pillanatokban nem érünk rá játszani... Akik ezt állítják, nem ismerik a játék titokzatos és örök hatalmát, életformáló erejét s nem ismerik magát az életet sem.

Mutasd meg a játékaidat és megmondom, ki vagy! Mit játszottál a vasárnapi kiránduláson? Ismeretséget kötöttél-e a széllel, mely csodálatos játékot játszott táncoló füvekkel, virágokkal, vagy figyelted-e a napfényt, amely játékos árnyékokat, megfoghatatlan, testetlen alakokat rajzolt a porba? Hogy játszottál otthon, szobád magányában, a könyveiddel, mikből eléd lépett egy ember, egy világ és eléd öntötte titkait? Mit játszottál önmagaddal, a magányosság édes vagy keserű csöndjében? Mit játszottál a lövészárkokban, a robbanó aknák pokoli zsvajában? Mit játszottál az óvóhelyen két repülőtámadás között, hogy ne halljad a vad zenebona közt beálló iszonyatos csöndet? *Mutasd meg a játékaidat, a lelkedet fogjuk meglátni bennük!*...

A játék komolyságát és életfenntartó erejét mindenki ismeri, aki az emberek és a népek lelkét csak egy kicsit is megismerte. Nemcsak gabonából készült kenyérral él az ember... A játék a *lélek kenyere*. A játékuktól megfosztott lelkek éhínsége is halált hoz. A lelkek halálát. A művészet, a nagy játékos varázsló, a lelkek táplálója, nevelője, orvosa is. A művészet ügye ezért közügy.

A mi lapunk, a *Fényszóró* a művészetek ügyét kívánja szolgálni. A művészet ügye a *legeggyetemesebb emberi közügy*, tehát a *Fényszóró* mindenki lapja, nemcsak a művészeké. A *Fényszóró* épp ezért nemcsak azokhoz szól, akiket a művészet ügye már érdekel, hanem azokhoz is, akiket *érdekelni kell* a művészet ügyének. Tehát mindenkihez. A még közönyösekek, a fáradtak, a még hozzánemértők seregéhez is. A *Fényszóró* miszsiót vállal és hivatást teljesít. Hirdeti, hogy a *műveltség nemcsak mindenki joga, de kötelessége is*. Nemcsak a *szellemi* foglalkozásúaké, hanem a munkásoké és a parasztoké is. A legnagyobb elnyomatás az volt, amikor az örömhöz való jogát is elvették az embertől. Minden embernek letelembb szellemi létszükséglete az öröm és a szépségek világának megismerése, meghódítása.

A *Fényszóró* munkatársai nemcsak az írók, művészek, szakemberek, hanem a közönség is. Kiváló szakemberek mellett az élő közvélemény is megszólal lapjain. Az önmagára eszmélő lelkek szellemi újjászületésének kíván fóruma lenni ez az ujság, amely játszani és nevelni akar egyszerre. A játék öröme és az öneszmélkedés erkölcsi komolyságára akar nevelni. S mint minden igaz nevelő, nemcsak tanítani, de tanulni is akar. A jó tanító mindig tanul és legtöbbet épp azoktól tanulja, akiket látszat szerint tanít. A magyar társadalom legszélesebb rétegeit kívánjuk belevonni ebbe

a nagy nevelő munkába, hogy minél többet taníthassunk és hogy magunk is minél többet tanuljunk.

Szegi Pál

Ez a programmunk. Ezt az eszmevilágot akarjuk szolgálni a „Fényszóró” minden számának minden egyes közleményével. Várjuk, milyen visszhangot vált ki jószándékú munkánk az olvasók ezreiből, a megújított Magyarország szellemi megújodásra vágyó tömegeiből. Idő kell hozzá, tudjuk jól, amíg ez a visszhang, melyre hallgatni érdekünk és kötelességünk, megjárja útját és eljut mihozzánk. Addig is megteesszük azt, amire máris módunk, lehetőségünk van: megszólaltatjuk azokat, akik kimagasló egyéniségük sugárzásával a művészi élet egy-egy területén irányítóan hatnak és így magas szempontú bírálatra — a mi törekvéseink elbírálására — elsősorban hivatottak.

Balázs Béla a „Fényszóró”-ról

Szorítsak önmagammal kezét? Üdvözljem a »Fényszórót«, melyet magam szerkesztek? Igérgessek és fogadkozom hangzatos programmal? Sok mindent nézünk ezen a világon jogos

kétérdéssel, de semmit annyira, mint induló lapok gyönyörű ígéreteit.

Két ígéretet mégis bizvást tehet a »Fényszóró«, mert ez esetben a becsületes szándék már része a megvalósításnak.

Az első így hangzik: a »Fényszóró« a nép lapja akar lenni. Nagyvárosban boulevard-lap, gyárak körül munkáslap, tanyákon a parasztké. Nem szólnak valamely hivatásos értelmiség zárt társadalmi rétegéhez. Ilyet nem ismerünk el. De szólnak a polgári értelmiséghez és a munkásértelmiséghez. Mert mi nem ismerjük el, hogy az a műveltség és szellemi pallérozottság, mely a művészetek ismeretének és értésének eredménye, kiváltsága lehessen, illetve maradhasson holmi magasiskolát járt, szellemi előkelőségeknek, akiknek a művészi műveltség gyakran egyetlen foglalkozásuk — mivel hogy más foglalkozásuk nincsen.

A művészi műveltség nem szakma, hanem minden ember joga és szükséglete, mint az írni-olvasni tudás.

A művészet látni tanít, hallani tanít. A művészet élet és világ. Szépégeit, mélységeit, vigasztaló nagy gyönyörűségeit nyitja meg annak, aki ismeri és érti. A művészet teljes emberré teljesít. A népnek joga van a művészethez és a művészetnek joga van a néphez. Ez a demokrácia. Tehát nem fogunk szakmabeli tolvajnyelven beszélni, se akadémikus titkosírással írni.

Am ha azt mondjuk, hogy a népnek joga van a művészethez, akkor ebben a mondatban nemesak a népen van a hangsúly, hanem a művészet szón is. Művészethez van joga a népnek. Igazi, nagy művészethez. Nem olesó pótvagyhoz. Komoly vagy vidám, könnyű vagy súlyos, egyszerű vagy bonyodalmas művészet — de a legmagasabbrendű legyen a maga fajtájában. Ne tőrjünk a ponyvát, semmiféle formában. Hadat üzenünk izléstelenségnek, parlagiasságnak, frázisos laposságnak. Hadat üzenünk az alantas ösztönökre és műveletlenségre spekuláló irodalmi üzletnek! Nem kötjük magunkat monumentális tragédiákhoz, mélybölcselemű művekhez. A legszínesebb kabarétréfáktól is el vagyunk ragadtatva, ha szellemes, elegánsan, csiszoltan szikrázó. Nem fontoskodunk. De nem vetjük meg, nem sértjük meg az olvasóközönséget azzal, hogy »leereszkedünk hozzá« és silánysággal, együgyűséggel, ordenárisággal akarunk »népszerűek« lenni. A nép mindig felette állt az ilyen népszerűségnek. A közönség nem közönséges. Értelmes világosságra van szükség és akkor nincs az a »magas és finom« művészet, mely a nagyközönség számára megközelíthetetlen volna. Csak ne állítsuk el útját lapos, szel-

lemtelen, ízléstelen, üzletes művészettel.

Ha a művészet az emberiség önmagát tükröző öntudata, akkor mi eszmélni akarunk, nem pedig hozzábódulni a kábultakhoz. A művészetben tiszta tükröt akarunk tartani magunk elé. Sohase volt még ilyen nagy szükségünk reá, nekünk magyaroknak.

Bernáth Aurél

Bernáth Aurél festőművész levele a szerkesztőhöz

Kedves Barátom, minden jót kívánok az új lapindulásához. Szeretnék hinni abban, hogy a kultúra terjesztésében ezentúl oly mérték érvenyesül, amittől a beavatott sem riad meg feltétlenül. Az kell ehhez, hogy önmagunkat és a tömeget megbecsüljük. Ne áruljuk el magunkat, s ne higgyük a tömeget még kisebb igényűnek, mint amilyen.

Ami a kultúra ilyen értelmű népszerűsítése terén nálunk ezideig történt, az nagyon sokszor csak szimplifikáció, vagy émelyítő és szemérmellen hazugság volt. Meg kell találni az utat, hogy érdekesek is legyetek, meg igazak is.

Ne haragudj őszinteségemért, nem tartom helyesnek a képzőművészeket a színházzal vegyíteni. A lap címe után ítélve, a »Fényszóró« elsősorban színházi lap lesz s ilyenkor a képzőművészet csak sallang a lapban. Mi nem tudunk egy gyékényen árulni. Elvont világnak elvont légkör dukál. De ha már — bizonyára nyomós okok miatt — így határozatok, kegyelmet kérek előre: ne szabdaljátok kényre-kezdre képeinket. Még nem sikerült színházi lap-

ban úgy reprodukálni egy festményt, hogy legalább egyharmadát le ne nyeste volna a tördelő, aki örökösén több képet akar egy oldalra szorítani, mint amennyi hely van...

Pedig éppen a képzőművészeknek volna a legnagyobb szüksége arra, hogy értelmesen közvetítsék a tömegekhez. Zenének a rádió, színháznak a mozi rendkívüli segítséget jelentettek. Nekünk még csak egy művészeti lapunk sincs. Az alsófokú iskolákban a rajzi és művészettörténeti oktatás elkesztyőzött elmaradt. Pár éve a Balaton vidéken volt egy 17 éves lány modellem, aki nem tudta, mi az, hogy szobor, pedig a szomszéd faluban, ahová vásáronként misére járt, a templom előtt állt egy hősi emlékmű.

Legyünk viszont azzal is tisztában s ne essetek kétségbe előlött, hogy nem minden művészetet lehet népszerűsíteni. Legyetek megértők azok iránt, akiknek művei nem lehetnek népszerűek. És ha kell, küzdjétek az olyan felfogás ellen, mely azt hirdeti, hogy ami nem tud népszerű lenni, az már szükségképpen társadalomellenes.

Melegen üdvözlő:

Bernáth Aurél

Gergely Sándor írja

A »Fényszóró« programja helyes. Arra vállalkozott, amire minden lelkiismeretes magyar írástudó fölesküdtött, segíteni átnevelni az elmúlt huszonöt év alatt félre nevelt népmilliókat.

Gergely Sándor

Háy Gyula hozzászólása

A »Fényszóró« a világ színháztörténelmének döntő pillanatában kezdi tevékenységét. Döntőnek látom ezt a pillanatot azért, mert a drámairodalom és ezzel együtt a színművészet

évtizedek óta tartó süllyedésében most állhat be a fordulat az újabb emelkedés felé. Most állhat be —, de nem biztos, hogy beáll. Tőlünk, íróktól és művészekről függ, hogy bekövetkezik-e a javulás.

A süllyedésnek, amelyről szólok, egészen konkrét oka van. Az az oka, hogy a modern kor emberének tudatában elmosódott a drámai ellenfél arca. A régi korok küzdő embere személyesen ismerte ellenfelét: a rablólovagot, a harcoló herceget, királyt. A mai kor embere egy ködös, felismerhetetlen arcú ellenféllel áll szemben: a népelnymás, a kiszípolozás, a gyilkolás bonyolult, áttekinthetetlen rendszerével. Az arcnélküli ellenféllel vívott harc pedig nem színpadi, nem drámai harc. E harc idején elsatnyul a dráma, süllyed a színművészet.

De valójában ez az ellenfél nem arcnélküli. Nagyon éles, nagyon is felismerhető profilja van, csak legyen szem, amely felismeri.

Az egész világon csak egy országot ismerek, amelyben a nagyközönség nem formátlan ködgomolyt lát az ellenfél arca helyén, hanem világosan felismerhető arcvonásokat. A Szovjetunió embere tudja, hogy a mai kor személytelenné vált rablólovagjai és szípolozói nem misztikus lények, hanem áttekinthető, megérthető társadalmi alakulatok. Az ellenfél felismerése újból drámaivá teszi a világ képét. A dráma megindulhat a megújulás útján.

A Fényszóró tehát csak úgy teljesítheti hivatását, ha teljes fényrel rávilágít arra, amit a mi né-

zőnk előtt még sötétség borít; a ködbevesző ellenfél arcára.

Háy Gyula

Illyés Gyula írása

Kezddő író koromban, amikor szentül hittem, hogy ami problémát az emberi elme fölvet, arra azonnal képes megoldást is találni, nagy tanulmányba kezdtem a művészet lé-

nyegéről. A bölcsészeti és társadalomtudományi idézetekkel teli, hosszú és bonyolult elmefuttatás végén körülbelül az az egyszerű megállapítás maradt a rostan, hogy a művészet — minden művészet — célja és feladata, hogy az embereket megtanítsa beszélni. Vagyis olyan érzéseknek adjon hangot (vagy színt, vagy dallamot), amelyekre addig senki sem ébresztette rá az embereket, — amiket addig senki sem tudott az értelem fegyverével tenni! A művészet tehát örök hódítás, örök gazdagodás; örök harc a mindig elsikló valóság, a mindig elrejtőző igazság megragadására. Ezt a tételt vallom ma is. A saját küzdelmem, a saját »gyakorlatom« erősített meg benne.

Ennek a beszéd-tanításnak aztán ezer területe és módja van! Becsülöm egy Scève vagy egy Mallarmé erőfeszítését, akik a lélek már-már szóba foghatatlan sejtölmeinek akartak hangot adni, kiválasztott »értők« számára. De épp így becsülöm egy Petőfi vagy egy Hugo vállalkozását, akik az emberiség örök (de el-elfelejtett) nagy érzéseire rázták fel újra és újra a milliókat. Magam kezdetben a kísérletezők laboratóriumi hősiessége felé hajoltam. Ma tiszteltem a »népszerűsítés« nagy munkáit is. Csak a haszonlesőket, csak a kisajátítottakat vettem meg ezen a területen is.

S volt még egy tapasztalatom. Az, hogy ezt a beszéd-tanulást és beszéd-tanítást minden nép csak külön-külön, a maga erejéből tudja elvégezni. Ez majdnem olyan tragikus, mint az, hogy minden nép a maga anyanyelvébe van bezárva. Valamikor azzal a lapos számítás-sal mentem ki Párisba, hogy ha néhány évig a francia kultúrán nevelődöm, magyarul is, a néhány évszázados magyar műveltség eszközeivel is ott folytathatom tovább, fölfelé az utat, ahova a franciák húsz százados erőfeszítés után feljutottak: sorsom olyan lehet, mint a sas szárnyai alól felesapó ökörszemé. Elfelejtettem, hogy ehhez *levegő* is kellett volna. Bizonyos, hogy a népek kicserélhetik értékeit, tanulhatnak is egymástól. De szellemi kultúrát nem lehet csak a pusztá lemásolással átvenni, ahogy a villanyvilágítást vagy az aszpirint.

Szinte fogosikorgatva kellett megállapítanom, hogy bárhogy tudtam is már franciául, képtelen voltam a »legújabbak«, mondjuk egy Apollinaire jó hatását jól átvenni. (Amit átvettem, hamis volt, mindvégig az *övé*.) A Notre-Dame tövében is egészséggel csak magyar verseket emészthettem, az utat csak Petőfi nyomán folytathattam volna, azon a legnagyobb emelkedésen, ahova a magyar irodalom mindmáig feljutott. »Hatással« a francia versek közül is igazán csak azok voltak rám, amelyeket méltó magyar tolmácsolásban olvashattam, akkor egy Tóth, egy Babits fordításában. Be voltam zárva a nyelvbe, nyelvi hatásról beszéltek.

Mindezt nem a magam kisebbitésére mondom. Magyar Shakespeare-ünk már Arany korában tökéletes volt. Ha kultúrát könnyen át lehetne ültetni, akkor a század elején nekünk is Shaw-jainknak kellett volna lenni. Molnárjaink és Herczegeink voltak. Szigligeti vonalának egyenes folytatói.

Amikor az előbb *levegőt* mond-

tam, tömeget mondtam, művészet-értő, kultúrát osztó tömeget. Visz-szaesés: reakció volna szellemi életünk eddigi eredményeinek feladása. Tömegeinket kell felemelnünk. Védünk kell kísérletezőin-
ket is, de támogatunk kell a ne-
mes népszerűsítést is. A kultúra te-
rületén is úgy állunk, mint a mező-
gazdaság vagy a vasútépítés dol-
gában. Annynak lesz, amennyit a
magunk erejéből megszerzünk és
megteremtünk.

Ennyi rideg, már-már leverő tár-
gyilagosság után hadd mondjam a
biztatót is. Nemrégiben egyik poli-
tikai pártunk vezetőjével beszél-
tem, elég sötét lelkiállapotban: sze-
gényiségünket, megnyomorítottá-
gunkat, a nehéz jövőt emlegettem.
»Ugyan, — mondta ő — Európa
egyik leggazdagabb országa va-
gyunk!« Es elsorolta: van olajunk,
négyeszerese annak, ami kell, van
benzintünk, bauxitunk, országnyi
kertre — jó földünk, mit csinálná-
nak mindezzel, mondjuk a norvé-
gok! Már én tettem hozzá: s van
szívós-dolgos parasztságunk, szak-
máját remekül értő munkásságunk.

Es szellemi színvonalunk jutott
még eszembe. Képzőművészetünk —
akkor jöttem a Parasztpárt kiállí-
tásáról — Párisban is helytállana.
Épp a külföldön szerzett tárgyila-
gosság alapján mondhatom, hogy
költészetünket bármelyik nagy nép
is büszkén vállalhatná. Zenénket
dicsérni európai közhely. Ha közé-
pes regény-és színdarabirodalmunk-
kal exportot csináltunk, mit csinál-
hatunk a nemessel! S aztán vala-
mi *levegőnk* is van! Vidéki közép-
osztályunkban s a parasztság jelen-
tékeny részében a jó olvasmányok
gócai élnek. Pestre épp a munkás-
ság vitte be az irodalmi multunk
nemes hagyományait. Kritikánk
igényes. Igényünk magas.

Igazán csak a további jó munka
van hátra, hogy ki tudjuk mondani,
amit a jövő diktál.

Illyés Gyula

Kodály Zoltán nyilatkozata

A szerkesztő valóban tündöklő fénybe állítja a művészetet. Jó volna mellé lefesteni a művészet nélküli élet sötéttségét és vigasztalanságát.

Ami a nevelést illeti, minden jót kívánok hozzá. Jó

magam negyven esztendeje próbálkozom vele, de mindinkább úgy látom, hogy a felnőtteken alig lehet segíteni. Ezért kerültem mindig lejjebb. Az óvodánál kell megfogni a dolgot.

Ma még úgy vagyunk, hogy az óvodán, iskolán át ponyvával tömjük a gyermeket s ha felnő, csodálkozunk, miért rossz az ízlése. Minden jobbfejű hat elemi elvégzett cselédeány száznál több verset tud könyv nélkül. De milyen verset! Pontos törvényszerű, hogy nem tetszhetik neki más, mint ami tetszik, mert ezeket a verseket tanulta. Ezért nem tetszik neki már a népköltészet sem.

Az iskola verte el a művésztől a nép nagy tömegét. S az élet sem tudta hozzávezetni. Más magyar iskola, más magyar élet kell ahhoz. Ha sikerül a »Fényszóró«-nak ilyen irányba hatni, fontos hivatást tölt be.

Kodály Zoltán

**A művészet fegyver —
hát legyen elsőrendű!**

**A művészet fegyver —
hát küzdjetele vele a haladásért!**

**A művészet fegyver —
hát verjétele ki a demokrácia el-
lenségeinek kezéből!**

KEGYELEM!

IRTA: BALÁZS BÉLA

Egyszerűen, nagyon egyszerűen szeretnék szólni hozzátok ez órán. Ríntelen és himtelen szavakkal és csendesen

mikor átadom nektek, amit hoztam. Mindent, amit természetem dús gyümölcs-faként, mely önmagát leszedve rakja az oltárra élte aratását.

Mert messze jártam s jöttem megrakodva. Vegyétele testem-lelkem és egyétele. Mert bennetek lehet csak tovább élnem, kik vagytok népem.

Gyökéresztő családom ti vagytok. Itt vagytok otthon. És ha kérdétele honnan tudom, hogy otthon itt vagytok bár sok helyen

volt dúsabb, büszkébb, boldogabb lakásom, hát megmondom, hogy épp onnan tudom, hogy itt legrosszabb. Sehol a világon Nem fájtam így.

Mert idegen baj nem ért szívemig. És idegen szó bántani tud-e? De jaj nekem, ha anyanyelvemen nem értenek.

Ott vagytok otthon, ahol meztelen szívem minden pillantást érez és mindennek oka s felelős vagytok: ez az én hazám.

Bocsássatok meg és ne bántsatok azért, hogy jöttem tékozló fiúként, ki szíve kincsét tékozolva mindig csak gazdagabb lett.

Bocsássatok meg, hogy nem kolduló alázat és vezeklés hajtja térdem, de meghajtja ajándék terhe boldogan. Nézzétele el.

Bár jártam messze s volt jó dolgom máshol gyökérem húzott vissza s védítelen a szívem, mert otthon van. Hazajöttem Kegyelemezétele!

Kritika helyett — krónika

Írta: SZEGI PÁL

Kritika helyett krónikát akarok írni. Vajjon sikerül-e? A puszta felsorolás, az egyszerű statisztika nem válik-e önmagától mégis kritikává, ha az eseményeknek összefüggését, az adatok egyensúlyát akaratlanul, önkéntelenül is elének tárja az összegezés?

A német megszállásnak és Budapest ostromának szörnyű megpróbáltatásaitól megviselt lelkek, a felszabadulás után, kétféle igénnyel fordultak a gyorsan önmagára eszmélő és munkába álló színészek szórakozást, vagy művészi élményt jelentő produkcói felé.

A fiatalság és az öntudatos munkásság tömegei lelkesedve jártak a műsoros művészdélelőttökre, melyeken *Gobbi Hilda* öntudatos kemény-

séggel, *Major Tamás* démoni erejű szuggesztivitással, *Várkonyi Zoltán* szenvedélyes lelkesedéssel adott hangot az új idők, új szellemének. *Petőfi* és *Ady* tüzes szövezeit, *József Attila* zaklatott, vizionáló forradalmiságát lelkesedve itták, magukba a felszabadult és szabadságra szomjas tömegek.

A »Magyar Színház«-ban tartották az első művészmatinékat, amiket a lelkesedés a népgyűlések izzó hangulatával telített.

Társadalmunk fáradtabb és szellemileg bizonytalanabb rétegei viszont valami vigasztaló, feledtető mákonyt vártak a színházaktól. Ezek az egymásután megnyíló operettszínházak, varieték és kabarék nézőtereit töltötték meg. A hosszú csend után egyszerre hangosak lettek a művészet hajlékai és a szórakoztatás üzlethelyiségei.

A NEMZETI SZÍNHÁZ

Színházi életünk gyors és céltudatos életreébredésében a Nemzeti Színház vezetői voltak az úttörők, a legfrissebb kezdeményezők. Színházaink között a Nemzeti Színház újjászervezett farsulata kezdte meg elsőnek a munkát. A bombasérült Nemzeti Színház helyett a Nemzeti Kamaraszínház épületében tartották első előadásait. Természetesen nem léphettek azonnal új produkcióval a közönség elé. Az elmúlt évek repertoárjából választották ki azokat a darabokat, melyek a munkát irányító *Major Tamás* szívéhez, az új idők erkölcsi komolyságához egyformán közel álltak, s ezen felül a friss levegőre és igazi művészetre szomjas közönség várákozását is kielégítették. Az *Andrássy-úti* kis kamaraszínházban *Csokonai Özvegy Karnyóné*-ját adták elő (már március 1-én) a Nemzeti Színház művészei, s ezt az előadást követte (március 8-án) *Molière* »*Tartuffe*«-je. Hogy a romokkal borított, lelkében feldúlt magyar fővárosban megindult a művészi élet, *Major Tamásék* céltudatos és lelkes munkájának az eredménye.

Abonyi Géza és Bartos Gyula
a »Bánk bán«-ban

Ladányi Ferenc a »Tiszazug«-ban

Somogyi Erzsébet Háy Gyula darabjában

A kis színpadról, később, az épen maradt *Magyar Színház* épületébe költözött át a Nemzeti Színház együttese, ahol április 25-én a »Bánk bán« ünnepi előadásával kezdte meg működését.

A rendezés a hagyományos romantikus pátoasz helyett a realizmus súlyos színeivel vitte színpadra *Katona* remekét. Az új idők szellemének megfelelő színpadstílust a kemény határozott akcentusokat alkalmazó realizmusban kereste a Nemzeti Színház művészegyüttese.

Mindezek a darabok a régi repertoár kipróbált sikerei voltak. Az »új darab« mely egy új hang, új szellem megszólalásának volt legalább is jelképe, május 18-án került előadásra a Magyar Színház színpadán. A Moszkvából hazatért *Háy Gyula* »Tiszazug« című drámai életkép volt ez a darab.

Háy Gyula darabja sűrű drámai atmoszférát igyekszik teremteni a színpadon. Itt-ott balladászengésű nyelv itatja át az alapiában kemény és realista szellemű darabot. Valami démonikusság, misztikus, titokzatos *lírai pátoaszával* oldja fel a súlyos és tömör drámai helyzeteket. A »Tiszazug« inkább színpadi ballada, mint dráma. Életkép. Egyik kritikusa »színpadi ri-

portnak« nevezte a darabot. *Háy Gyula* azonban inkább költő, mint riporter. Darabja lírában, balladában oldja fel a drámaiságot. Néhol éles, aforizmaszerűen csattanó mondatok kemény öntudatosságával fogalmaz meg egy-egy tételt, alapján mégis a lírai testetlenség végtelenbe foszló, amorf érzelmességében bomlik fel a kemény és tömör drámaiság. Ez az oka a darab szerkezeti lazaságának is. A szerkesztés lírai lazasága nem tévesztendő össze a shakespearei technika vérbő, aprózó, mozaikos, de mégis mély, erős drámai tömörségével, sem pedig a film rohanó »mozaik-stílusával«. *Háy Gyula* sok képre bomló színművének feszültsége lírai, pszichológiai természetű, a szerkezeti feszültség megteremtése, úgy látszik, költői érdeklődése határain kívül esik. Darabjának tempója sokszor tétova lírai hullámjátékká oldódik. A befejezés sejtelmes, puha, robbanás nélküli, néma szótlansága inkább lírai sóhaj, mint drámai akus.

A nagy személyzetet mozgató darab egy egész falu erkölcsrajzát viszi színpadra, nagy összefoglaló vonásokkal. Figuráinak túlnyomórészt egyetlen jellegzetes színnel,

egyetlen vonással rajzolja meg. Erős akcentusú epizódfigurák se-
regét vonultatja fel. Világnézeti
határozottsága egy-egy alaknak
keserű karikatúrarajzában fejező-
dik ki. (Ilyen a vidéki tanító, az or-
vos mellékfigurája.) De az alakrajz
és lélekábrázolás túlságosan som-
mázó stílusától nem sokban tér el
a főbb szereplők megrajzolásánál
sem. Alakrajzában nagyvonalú le-
egyszerősítése azonban inkább váz-
latosság, mint tömörítő, drámai ösz-
szefoglalás.

A darab előadásának mégis szim-
bolikus jelentősége van. A »Tisza-
zug« volt az újjászülető magyar
színpadi kultúra első nagystíli és
újstílusú művészi produkciója, s
ami talán még ennél is fontosabb,
első határozott világnézeti megnyi-
latkozása.

A Nemzeti Kamaraszínház színpa-
dán (május 5-én) három egyfelvo-
násost adtak elő a Nemzeti Színház
művészei. Két *Csehov*-darabot és
Madách aristophanesi szatiráját, a
»Civilizátor«-t. A két *Csehov*-darab
két, színpadra dobott tárcanovella.
Nem *dramatizált*, hanem közvetle-
nül, novella jellegében meghagyva

színpadra dobott novella. A kettő
közül »A dohányzás ártalmasságá-
ról« szóló lírai monológ volt a drá-
maibb és nem »A medve« című egy-
felvonásos játék. A monológ hősé-
nek legalább pszichológiai zaklatott-
ságában volt valami feszült, drá-
mai izgalom. Egy vergődő lélek szo-
morúsága, s valami fáradt lemondás
fojtott szenvedélyessége ad
pátoszt és visz zaklatott lendületet
a kis magánjelenetbe. *Törzs Jenő*
csodálatos művészettel keltette
éltre a csehovi alakot. Csupa zak-
latott belső kapkodás és csupa
meztelen emberi őszinteség a já-
téka. Ez az őszinteség már túl van
a szemérmesség tartózkodásán is.
Egész pőrén mutatja meg önmagát.
A csehovi tendencia tökéletes fel-
ismerésével vitte színpadra a keserű-
en megható lírai monológot.

»A medve« című egyfelvonásos
Makay Margitnak és *Csörtös Gyulá-
lának* adott szerény alkalmat egy
kis egyszerű és tiszta emberi já-
tékra. Valami túlzott puritánság,
szürke és minden feszültségtől meg-
fosztott naturalizmus állott leve-
gője terjengett a színpadon. A nagy
Csörtös lusta nemtörődomséggel
szinte csak »jelen volt« a színpadon.

Madách »Civilizátor«-áról en-
nek az előadásnak kapcsán is ki-
derült, hogy nem színpadra, hanem
olvasásra való »könyv-dráma«.

A *Kamara Színház* a három kis
darab után *Leonid Rachmanov* »Vi-
haros alkonyat« című színművét
mutatta be. Egy öreg tudósnek a
forradalom viharában való csodá-
latos lelki átalakulását, újjászületé-
sét viszi színpadra ez a darab. A re-
mekül megrajzolt epizódfigurákból
szinte riportszerű közvetlenséggel
árad az élet hitelessége. Az öreg tu-
dós szerepét *Major Tamás* alakítja
kivételes és mélyen egvéni
stílusú művészettel. Színészi jelle-
mének megfelelően, valami eszelős,
gyermeket iróniában oldja fel a
figurát, úgy érezzük, nem a darab
szellemének intenciója, hanem sa-
ját egyénisége parancsait követve.
Itt-ott kicsit bolondos komédiázás-
sal, de a belső izgalom forró feszült-
ségével varázsolja életre az érdekes
figurát.

*

A Nemzeti Színház kezdeménye-
zése után egymást követve nyitot-
tak kaput a fővárosi színházak. Az

Makay—Tassy kettős jelenete
»A medve«-ben

egykori *Andrássy Színház* épületében »Művész Színház« néven *Várkonyi Zoltán* vezetésével indult meg a munka. A »Belvárosi Színház«-at az alapító *Bárdos Arthur* nyitotta meg. A kitűnő *Both Béla* a ligeti Feld színház épületében kezdte meg magas igényeket maga elé tűzve, értékes művészi munkáját. *Tapolczai Gyula* Budán alapított színházat, s *Palasovszky Ödön* a »Madách Színház«-at vette át. *Jób Dániel* vezetésével az egykori Rádus mozi helyén megnyílt a kibombázott *Vig-színház* is.* Munkába állt a »Fővárosi Operettszínház«, a »Medgyaszay Színház« s az »Új Színház« nevű új vállalkozás. Megalakult az »Arizona« irodalmi varieté, megnyílt a »Pódium« kabaré, a »Vidám Varieté« és a »Kamara Varieté« is.

Ezeknek a vállalkozásoknak egy része a nagyközönség szórakozási igényeinek kielégítésére alapozta művészi és üzleti tevékenységét.

SIKER ÉS MŰVÉSZET

A színház munkájának kétségtelesenül csalhatatlan értékmérője a siker. Csak az a jó színház, melynek sikere van... A színházi siker na-

* Ezeknek a vállalkozásoknak krónikáját és kritikáját befejező közleményünkben, lapunk következő számában adjuk.

Csontos — Csehov »A medve« c. darabjában

gyon komoly kérdés. Nemesak azt mutatja meg, hogy milyen irodalmi értéke volt egy előadott darabnak, hanem azt is, hogy milyen szerencsés volt szövetkezése írónak, komédiásnak, díszletfestőnek, rendezőnek egy közös produkció létrehozásában, mely nem pusztán irodalom, nem tiszta komédiázás, hanem mind ennek rejtelmes szintézise: *színház*. Sőt a színházi siker nemesak a közös munkára összeálló művészetek egymást támogató erejének helyes összefoglalását, művészi egységbeolvasását jelenti, hanem a lelkes játék és a játékot néző közönség lelkesedésének szerencsés harmóniában való összecsengését.

Igaza van azoknak, akik azt állítják, hogy a siker szerencse dolga, tehát valami rejtélyes, soha ki nem tapasztalható misztérium. De nincs igaza azoknak, akik azt mondják, hogy a siker a véletlen dolga. A siker szociális jelenség és sokkal inkább jellemző a siker közönségére, mint a sikert arató művészek munkájának értékére. Sikere volt Zerkovitznak is, nemesak Shakespeare-nek. A sikert nem a művészek teremtik, hanem a közönség. S ép ezért elsősorban a közönség ízlésére, erkölcsi és esztétikai komolyságára jellemző minden siker. Nem véletlen s elsősorban a közönségre jellemző, hogy a siker pálmáját Simor Erzsinek, vagy Tolnay Klári-

Törzs Jenő »A dohányzás ártalmosságáról« c. Csehov-darabban

FOTO Magyar
Molnár Ferenc »Hattyú«-jának felújítása a Vígyszínházban. Benkő Gyula, Lehota Árpád és Tolnay Klári

nak ítélik oda. A sikerben egygyé válik művész és közönség, s mélységesen jellemző, hogy Szilassy László vagy Major Tamás művészetében tudja-e megtalálni egy kor, egy társadalom azt, amiért lelkesedhet!... Egy korszak szociális jellemének titkait épügy megvilágítja a sikerek krónikája, a kor ízléstörténete, mint művésztörténete, vagy irodalomtörténete. Nem szabad az esztéták fölényes kézlegyintésével elintézni azokat a fércműveket sem, melyeket sikerre segített a közönség. A közönség, a társadalom, igenis, felelős azért, amiből sikert csinált. Felelős érte, mert elismerte, azonosította vele magát... A mi polgári társadalmunk bomlott és fáradt erkölcsi és esztétikai öntudatának pontos körképe rajzolható meg a képtelen operettadialok és olcsó kabarésikerek analízise kapcsán.

Ha a sikerek alapján megvizsgáljuk a »felszabadulás« után »új életre ébredő« magyar társadalom művészi igényeit: szomorúan kell megállapítanunk, hogy legnagyobb közönséget a »felszabadulás« után is az operett »vonzott«. Az operettszínházak nézőtere megtelt minden este,

míg a »Szabad Színpad«-on félig üres ház előtt játszották el Bernard Shaw kis színpadi remekét, a »Blanco Posnet árulását«-t.

A felszabadulás utáni Budapest szórakozni akar, felejteni. Azért megy színházba. Ez a magatartás megérthető és megbocsátható. De a művészet igazi rangját nem az adja meg, hogy milyen mértékben sikerült egy-két órára kellemes kábulatba riogatni a nagyérdemű közönséget. A kábulat felidézésére két pohár konyak is elegendő...

Befejező közlemény a következő számban.

— »A klasszikusok nem arra valók, hogy elolvassuk, hanem hogy újra, meg újra olvassuk őket!«
(Voltaire)

— »Hangoztasd (költő) a panasz szavát, de mégis, gúbozón a jó!«
(Aischylos)

— »Nem gyűlöletre, szeretetre születtem!«
(Sophokles)

Találkozás INTIM PISTÁVAL

Csaknem hatéves megnyugtató távollét után a divatos körüti espresso teraszán pillantottam meg újra a pesti színházi publikum dédelgetett kedvencét, Intim Pistát. Szemén most is kifogástalan monokli csillogott s féltonna vatta tette imponálóvá a természetből kissé szükreszabott vállait. Egyik kezével a melléte ülő szőke színinövendéket drulta a feketepecsát iratlan törvényei által megszabott méltányos áron, a másikkal szórakoztatóan kavargatta valódi babakévből főzött duplafeketéjét. Kérésre készséggel átült velem a szomszédos asztalhoz, megigazitotta monokliját és várakozásteljesen nézett rám.

— Maga csak tudja, Intim Pista — kezdtem, de egy kézmozdulattal félbeszakított.

— Semmit se tudok! — mondta komoran. — Tönkretett ember vagyok, mondhatom, jól kikészített engem az önök híres demokráciája.

— Miért, mi történt? — színeltem a semmiképen sem érzett részvéttel.

Keserűen nevetett.

— Ó, semmi különös. Mindössze annyit, hogy nem igazolt a színházi rovatok szabadszervezete. Engem, Intim Pistát, akit a hazai fasizmus parancsolt le a színházi lapok hasábjairól. Aki elsőnek esett áldozatul a fasiszták kulturellenes dühének, aki az utolsó hat évet álneven bújkáltam végig különböző folyóiratok tarka-barka ol-

dalain, állandóan kiteve a felismertetés veszélyének. . .

— És nem ismerték fel?

— Dehogynem. (Közlebb hajolt hozzám, a hangja suttogóra vált.) Köztünk legyen mondva, a nyilasok sokkal megértőbbek voltak, mint ez az úgynevezett demokrácia. Tudták, hogy én nem vagyok semmi jónak az elrontója, hogy engem a politika sohasem érdekelt, a művészni budoórja mindenkor közelebb állt hozzám a párttitkári szobámból. Mikor először voltam az Andrásy-út 60-ban. . .

— Ön járt a nyilasházban is?

— Nyugodt lehet, oda se politizálni mentem, csak a Szelezky szobalányt faggattam, hogy hányas melltartót hord az asszonya. Mert engem csak a művészet érdekelt, de az aztán mindenféle formában Ez csak nem bűn?

— Hát. . . ahogy veszsük. . . — mondtam óvatosan. Méregbe jött.

— Maguk akarnak engem kitanítani demokráciára? — kiáltotta az asztalt csapkodva. — Hol volt maga, fiatalember, mikor én már házmesterlányból csináltam primadonnát! Származásra és rangra való tekintet nélkül hóna alá nyúltam minden tehetséges nőnek, akivel okosan lehetett beszélni! Olvasta a szépségkirálynők statisztikáját? Csak úgy nyüzsögnek ott a midinettek és egyéb derék kétkézi munkásnők.

— Nézze, Intim Pista — mondtam szelíden — be kell látnia, hogy most más időket élünk.

— Tudom, tudom! — vágott közbe gúnyosan. — Arcra a vasút felé! Meg: Föld, kenyér, szabadság!

Szeretném tudni, mi köze van ehhez a művészetnek! A teljes lezülles állapotában van itt minden! A Nemzeti Színház együttese műhelyekbe mászkál játszani, tiszazugi rémármákkal ijesztetik a békés közönséget, a művészet és az igazság viszonyáról beszélnek (mikor én sokkal érdekesebb viszonyokról tudok), el akarják síkkasztani az igazságot; hogy a színésznőnek kombinója is van, vagy ha nincs, arra megvan a maga különleges oka. . .

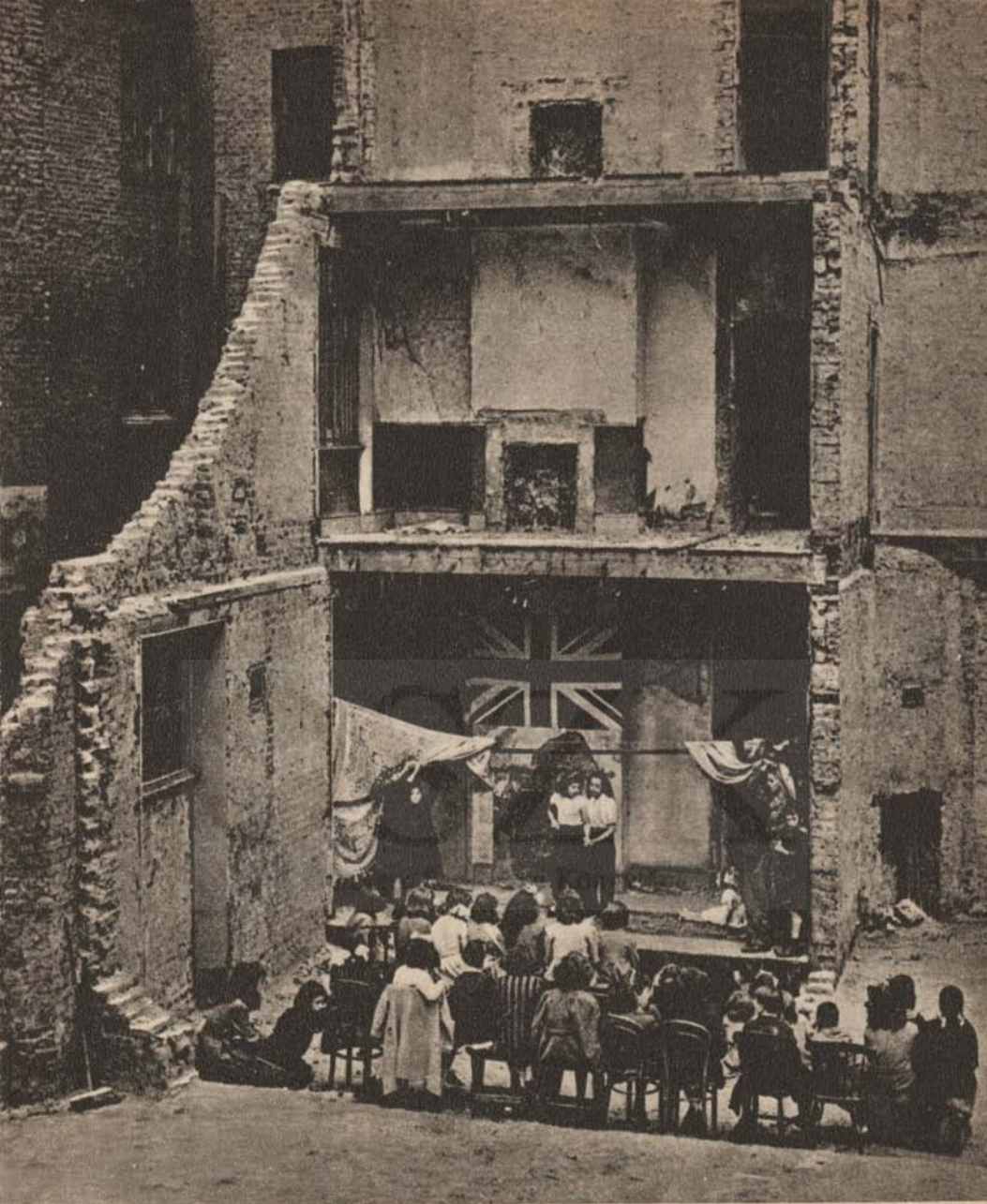
— Hagyjuk ezt, Intim Pista! Inkább arról beszéljen, mit csinál, miből él. . .

— Hát Istenem. . . ahhoz már öreg vagyok, hogy valami újra kezdjek. Most is a szakmában dolgozom, csak zugban. Nincs iparengedélyem. Látja azt a kis szőket, akit otfelejtettem az asztalnál? Ó lesz az új Bergner! Nézze, micsoda lába van! Egyezőval, továbbra is a tehetséges fiatalok útját egyengetem. És néha irogatok is. Én vagyok az, aki bizonyos lapok hasábjain két arckérm között beszámolok Színházi Prütyike balesetéről. Nem nagy ügy, de mit tehet a szegény néger. . . Kleine Fische, gute Fische. . . És egy napon majd csak megjön II. Incze, a nagy színházi pápa, akinek én egyenes leszármazottja vagyok s akitől én öröklöm majd a szegény emigránsnak kijáró összes jogokat. Szóval, nyugodjék bele, a jövőm nem reménytelen!

Mit válaszolhattam mást neki?

— De rosszul tudja, Intim Pista!

Darvas Szilárd

Színház a romok között

Aldgate angolai városban a háború sem tudott gátat vetni a színművészetnek. Lelkes fiatal színészek egy bombázott ház romjai között tartottak előadást a környékbeli gyermekeknek. Díszletek nem voltak, hiszen a színészek és a nézők legszükségesebb használati tárgyait is elpusztították a német bombák. De mindent pótol az akarat és a lelkesedés. Az ágyterítők-ből és abroszokból összeállított függöny szétnyílik és *Irene Yasheim* (középen jobbra) egykori lakásának helyén énekel...

A HELYES ÚT

IRTA: KOVÁCS ISTVÁN

A mult szomorú mérlege ma már világosan előttünk áll. A saját bünei következtében összeomlott filmszakma tárgyi és kulturális romjain az új életet elindítani nehéz, de nem megoldhatatlan feladat. Mi jellemezte az utolsó öt év filmszakmáját? A német-magyar filmkapcsolatok kimélyítése, a velencei filmverseny, a Filmkamara többszörös újjászervezése, »hős honvédeink Oroszországban«, dinamikus híradók és tömérdek hatósági rendelet, amely diktatórikus úton szabályozta a filmszakmát.

A demokratikus átalakulás mind ezt egy csapásra letörölte a szakmáról. Itt maradt a szakma, tétován, szétesően, gazdasági és politikai irány nélkül. Kétségtelen: nem folytathatjuk ott, ahol abbahagytuk és az sem elegendő, hogy átlátásokkal próbáljuk hozzásegíteni a demokrácia követelményeihez azt a szakmát, amely gyökereiben sem felel meg az új Magyarország szellemének. Mindent előlről kell kezdeni. A filmszakma több mint harmincéves multra tekinthet vissza. A politikai változások többé-kevésbé maradandó nyomot hagytak gazdasági és kulturális tevékenységében. A fasizista politika elismerte a filmben rejlő óriási propagandalehetőségeket, éppen ezért ez a változás véste a szakmában a legmélyebb nyomot. Sikerült igaz-igazságig a maga képére átfőmálni. Felesleges részletezni, sajnos, mindnyájan tudjuk, mit jelentett a jobboldali politika gyártásban, filmkölcsonzésben és moziban egyaránt. Kérdés tehát, hogyan épüljön újjá, milyen utakon induljon el a filmszakma?

A multtal haladéktalanul és gyökeresen le kell számolnunk. El kell felejtenünk azokat a rosszlelkű kartársainkat, akik politikai oppurtunitásból, de a mi szakmai tudásunkon, a mi szerzeményünkön gazdasági és szakmai kapacitásokká nödték ki magukat. El kell felejteni őket! Tudjuk jól, hogy szűkebb baráti kör formájában mindegyiknek megvan a maga összeköttetése, amely hidat jelentene a demokrá-

ciában való részvételre. Az igazolóbizottsági eljárások megmutatták, hogy a közismert jobboldali nagyságoknak is akadtak olyan pártfogói, akik eddig üldözötteknek számítottak. A szakmai mult, az egykori összeköttetések varázsa még ma is kísért. Ne tévesszen meg senkit, hogy egyikük vagy másikuk — közismert szélsőjobboldali magatartása ellensúlyozására — szánalomból enyhített a hozzá valamilyen okból közelálló üldözöttek egyéni sorsán. Bennünket csak az érdekel: milyen magatartást tanúsítottak a szakma egyetemes érdekeivel szemben?

Ne kössünk kompromisszumot a reakcióval! Ne akarjuk hangzatos humanista jelszavakkal visszacsémpészni a szakmába azokat, akiknek egykori igazgatói szobája előtt talán egyik vagy másik kartársunk állt alamizsnáért könyörögve. Ne akarjunk mindenáron segíteni cze-ken a most »izig-vérig demokraták«, mert ezzel a magunk sorsát pecsételjük meg! A demokrácia hajlékony és megértő, de következetlen a filmszakmában sem lehet. Vagy megengedhető-e például, hogy Rákosi Mátyás ugyanaz az operatőr fotografálja, aki pár hónappal ezelőtt a hungarista híradók szép felvételeivel szerzett magának érdemeket? Úgyszintén az a filmkölcsonzó vállalat, amely a »keresztény nemzeti szellem« és az »új Európa« jegyében terjesztette és gyártotta filmjeit, vezetője pedig hivatalos nyilatkozatainak tömegében személyét is azonosította a mindenkori politikával, most ne akarjon az új filmszakma éharcosaként szerepelni! Az a mozivető, aki annyira sietett lejátsszani a Jud Süss reprimé, a Horst Wessel filmet, vagy más jobboldali film-műveket, most ne akarjon mindenáron tisztséget betölteni a Szakszervezetben. Tűnjenek el a szakmából a Turul Szövetség tagjai is, mindazokkal együtt, akiket az őrségváltás tett nagygyá! Az első lépés a helyes úton: gyökeres és feltétlen leszámolás a multtal!

Ha lezártuk a multat és megtisz-

títottuk szakmánkat azoktól, akik nem valók a demokratikus Magyarország dolgozóinak sorába, akkor sem folytathatjuk ott, ahol abba hagytuk. Mert nyugodtan megállapíthatjuk, hogy ma már a régi, az örségváltás előtti filmszakma sem állhatja meg a helyét. Elsősorban azért, mert a demokratikus rendszerben a mozik birtoklása nem lehet alapja magánszemélyek könnyű meggazdagodásának. Ahol munkásság és értelmiség egyaránt kiveszi részét az építő munkából, nem is lenne erkölcsös egy moziengedélyből élni. Az elmúlt öt évben láttuk, milyen hatalmas anyagi erőforrásokhoz jutottak a jobboldali politika kedvencei egy belügyminiszteri okirat birtokában. Oroszországban a mozi, mint a munkásság és a dolgozók tulajdona, az államé. Nálunk a népet képviselő pártoké, tehát lényegében szintén az államé. Aki ennek a szociális szempontnak a jogosságát nem akarja elismerni, nincs helye a demokráciában.

Azzal, hogy a pártok vették kezelésbe a mozikat, nem zárult be az ajtó a szakma régi dolgozóinak előtt, hanem ellenkezőleg: csak most kapták meg az igazi lehetőséget arra, hogy részt vegyenek az újjáépítésben. De bezárult a szakmai működés ajtaja a kapitalisták előtt, akik nem a demokratikus eszmét szolgálják, hanem saját gyors meggazdagodásuk lehetőségét keresik.

A gyártásban, különösen az első film gyártása során nagyon óvatosan, körültekintően és megfontoltan kell eljárunk. Az első új magyar film fog bennünket megmutatni a világnak és önmagunknak. Az első magyar filmnek a demokratikus Magyarország megühdött kultúráját kell reprezentálnia. Éppen ezért nem lehet a filmgyártás konjunkturális gazdasági kérdéssé tenni. Akik cikkekkel, nyilatkozatokkal különféle hatóságoknál való kilincseléssel, türelmetlen sürgetéssel vélték a magyar filmgyártás ügyét szolgálni, azok felelőtlenek.

Beilleszkedés a pártok országépítő munkájába, dolgos áldozatvállalás a szakma újjáépítése terén, az egyéni érdekek alárendelése a kollektív munkának és a szociális szempontok szem előtt tartása: az egyetlen helyes út a filmszakma számára is.

NÉGY RÖVID VERS

IRTA: ILLYÉS GYULA

1. Meddig?

*Meddig gyönyörű a gyöngy, a szálló
fől a pohár borból, óceánból?
Amíg elemébe visszajutva
szét nem oszlik levegővé újra.*

*Mi volt az én életem? Csak ennyi:
a mélységből napvilágra menni.
Forgolódtam, fénylettem is: — lássák!
Meddig emelsz, levegőm, szabadság?*

2. Deviza, vagyis magyarul: jelmondat

*Hogyha fény ér, a sugarát nyomban
elhajtsam, továbbsugározzam
(mint zsebtűkrömmel gyerekkoromban)
oldalvást a nyomorba, homályba —
világot a megvakult világba!*

3. Zsebemet kutatva

*Nekem meghagyta a sors, mint egy
rossz gombot az életemet.
Feldobom, elkapom, legyintek,
jövendő, elveheted.*

4. A költő joga

*Legjobban én a szenvedés ügyetlen
szavát hallottam egy életen át;
ez kiáltotta túl az én fülemben
fegyverek zaját, piac zivajját.*

*Hallom ma már a győzelem szavát,
dalát is, — de nekem legyen jogom,
ki hangot mindig hangtalanoknak adtam,
a néma kint ma is kimondanom.*

Orosz tárgyú magyar film volt

BAJOR GIZI ELSŐ FILMJE

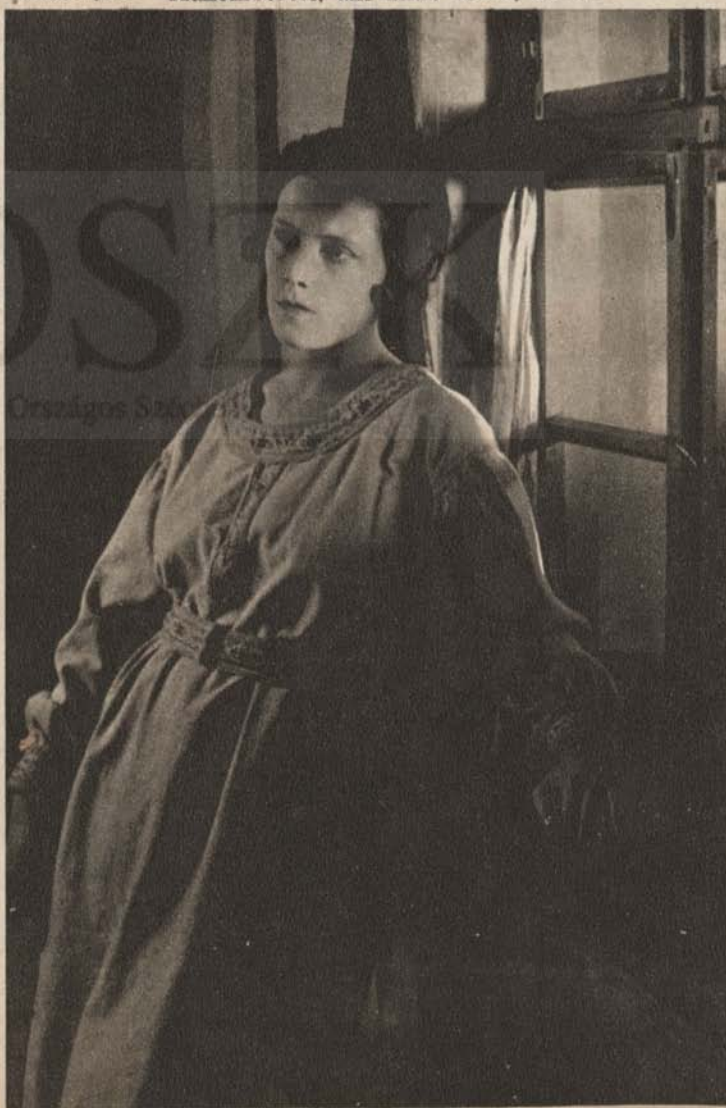
A magyar drámai színjátszás nemes fénytel tündöklő csillaga *Bajor Gizi*, aránylag kevésszer szerepelt eddig a mozivásznon. A nagy művészről csodálatos tehetségét, finom árnyalatokban rendkívül gazdag alakítóképeségét nem tudta eléggé kiaknázni filmgyártásunk. Talán magán Bajoron is múlt ez. Finnyás izlése, minden művészetlenséget visszautasító egyénisége távolartotta őt olyan vállalkozásoktól, melyeknek leghalványabb köze is volt a giccshez. Ezt pedig a hangosfilmben, kivált a magyar viszonyok

közt, bajosan lehetett elkerülni. A maga szempontjából kétségtelenül Bajor Gizinek volt igazsága, mikor takarékoskodott önmagával. Bizonyítja ezt az a tény, hogy mikor azután természetes belső idegenkedése megszűnt, mert igazi író, amilyen Zilahy Lajos, kínálta fel nemesak a neki való irodalmi témát, hanem a megvalósításhoz szükséges rendezői tudást és gyártásvezetői energiát is, akkor Bajor teljesen fel tudott oldódni a feladatban és a filmen is elsőrendűt produkált. Emlékezzünk csak vissza a »Két fogoly« és kiváltképpen a »Hazajáró lélek« remekbe sikerült Bajor-alakításaira!

De még messzebbre, a magyar némafilm hőskorára kell visszatekintenünk, ha ki akarjuk elemezni: mit jelenthetett volna Bajor a magyar film számára, ha értő kezek továbbvezették azon az úton, melyen akkor elindult. Egykorú képgyűjteményből került elő, érdekes dokumentumként néhány gyönyörű

fényképfelvétel arról a filmről, melyben az ifjú Bajor Gizi életében először játszott főszerepet. Elég egy pillantást vetni a képekre, hogy rögtön feltűnjék, mennyire elűtnek ezek a magyar némafilmek szokványos, bábszerűen merev beállításaitól. Természetességet látunk itt, a művészi igazságnak őszinte megszólalását, valami egészséges kezdeményt, melynek nálunk jóideig, sajnos, nem volt folytatása.

Megtudtuk ennek az első, érdekes Bajor-filmnek a történetét attól a szakembertől, aki mint bátor, fiatal

Bajor Gizi a film nagyjelenetében

Bajor Gizli és Sugár Károly, a Dosztojevszkij-film főszereplői

dramaturg, a produciónak tevékeny részese volt. *Békési István*, a Magyar Filmipari Rt. jelenlegi igazgatója mondja el a »Fényszóró« olvasóinak a következőképpen:

— A Pasaréti-úton ma is álló Star-filmgyár környéke, a mostani előkelő villanegyed, a huszas évek elején még nyílt, szabad mezőség volt. 1921 nyarán az arrafelé sétálók és kirándulók nagy bámulatára különös építkezés kezdődött ott: egy hamisítatlan óbizánci stílusú orosz fatemplom épült fel. A műteremben is lázas munka folyt. Heteken át tartó próbák és próbafelvételek készítettek elő a »Meggbüvöltek« című új Star-film felvételeit. *Gál Gyula*, a Nemzeti Színház nagy művésze vezette a próbákat, ő volt a film rendezője. A forgatókönyvet dramaturg-kollégám, az akkor 23 éves *dr. Gál László* írta.

(Itt egy percre megszakítjuk az interjút. Fájó kegyelettel emlékezünk meg a történet eddigi két szereplőjéről. Szegény *Gál László*, zseniális, kedves barátunkat és kollégánkat, idestova egy esztendeje

elhurcolták a fasiszták. Azóta semmi hír róla, ki tudja, él-e még? Édesapja, a drága Gyula bácsi, miután hasztalan várta haza imádott fiát, Budapest ostroma után örökre itt-hagyott bennünket.)

— Dosztojevszkij-témát filmesítettünk meg — meséli tovább *Békési*. — A nagy orosz író »Fehér havon« című novelláskötetének több darabjából készült a mese, mely teljesen eltért a sablontól, tiszta lelki történetet vetített a valóságba. Merem mondani, hogy komolyság, igényesség dolgában ehhez hasonlót azóta sem készített a magyar filmgyártás. A szereposztás szenzációszámba ment, mert az akkor népszerű filmszínészek nem vettek részt benne.

— Női főszereplőnek *Gál Gyula Bajor Gizit* választotta, aki egy elvont lelkiéletet élő, jellegzetes orosz nőt formált meg. Férfipartnere *Abonyi Géza* volt, egy Raszkolnyikov-szerű alakításban. A film legerősebb jellem szerepét az azóta elhunyt *Sugár Károly* játszotta megdöbbentő naturalizmussal. A díszleteket, köztük a már említett hatal-

mas fatemplomot, néhai *Kovács Sándor*, a Star-filmgyár építőművésze tervezte és kivitelezte, aki a világháború alatt és után éveket töltött orosz fogságban.

— Hosszú, gondos előkészületek után, körülbelül két hónap alatt készültünk el a filmmel. Munkánkat a szakkörök bizalmatlansága kísérte. Nem csoda, mert a vállalkozás mérésszerű volt és újszerű. A közönség a »Lengyelvér«, a »Senki fia« és hasonlóan édeskés szerelmi történetekhez volt szoktatva. Akkoriban tűnt fel tündöklő szökésével *Bánky Vilma*, aki *Mattyasovszky Ilonával* együtt a »Tavaszi szerelem« című Bolváry-filmben játszotta első nagy szerepét.

— Gál Gyula a legtisztább naturalizmus nyomdokain haladt, de rendezésében felhasználta azokat a szimbolikus eszközöket, melyeket *Abel Gance*, a nagy francia rendező alkalmazott elsősíben. Felirat kevés volt a filmen, henye felirat pedig egyetlenegy sem. Így is hiány-

talanul érzékeltetni tudta a rendezés az álmatag, burkolt szenvedélyű szerelmi történetet. A mese drámai csúcspontja az volt, hogy a Sugár Károly által személyesített tatár szolga egy vad pillanatban erőszakot tesz a nőn, akit Bajor alakított, mire a nő öngyilkos lesz.

— Bajor remekelt a filmen. Rendkívül egyszerű eszközökkel dolgozott. Oroszos jellegű arcának finom, árnyalatos mimikája, mozdulatjátékának kifejező változatossága számomra ma is felejthetetlen.

— A »Megbűvöltek« — fejezte be érdekes előadását Békési — nem aratott közönségsikert. Bizonyára azért, mert más volt, mint a többi. Valószínűleg jobb is volt abban a tekintetben, hogy eltért a korabeli sablontól. Ha voltak is hibái, technikai darabosságai: bensőséges és őszinte művészi hitvallás nyilvánult meg benne, olyan törekvés, amely egyezett Bajor Gizi egyéniségével és méltó volt hozzá.

L. V.

Jelenet a Dosztojevskij-filmből. Abonyi Géza a koldusok között

Képköltemény

(AZ ELVARÁZSOLT BUZASZEM)

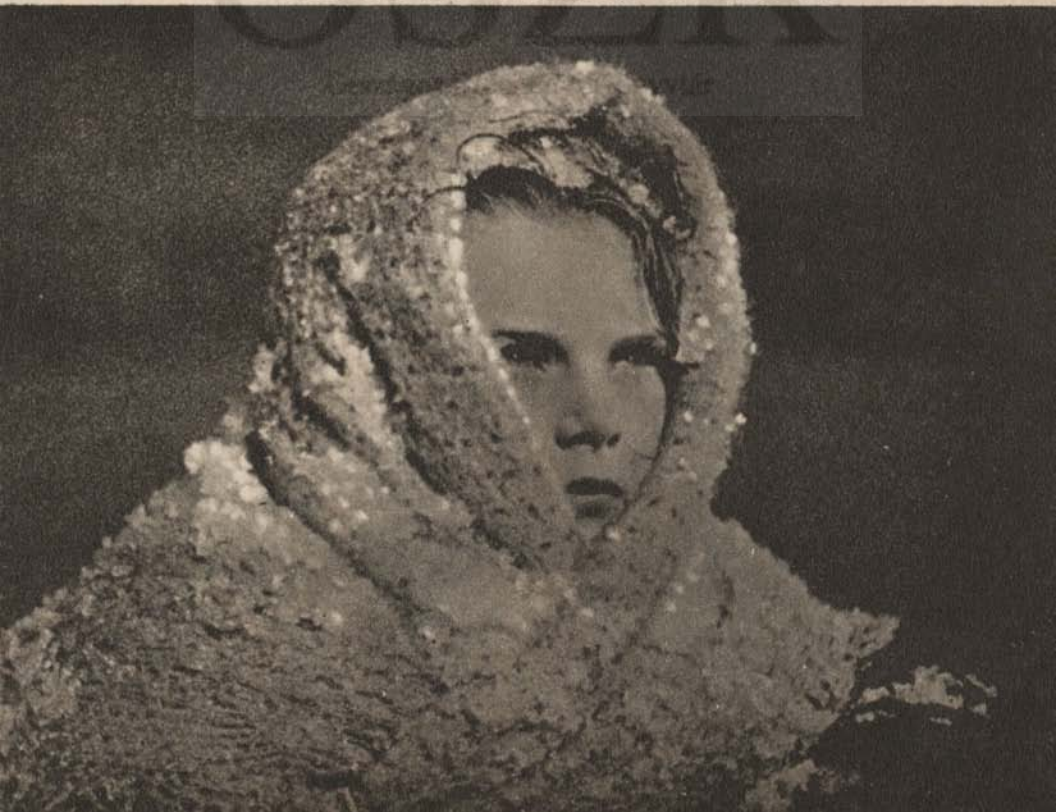
Nincs jobb szó ennek a bűbajos szovjet filmnek megnevezésére, melyet most adnak a Tisza Kálmán-terén, a mozivá atalakitott »Városi Színház«-ban. Ime egy új oldala a nagy orosz léleknek! Már láttuk filmjeikben a szovjetpatriótizmus komor és lángoló hősiességét, láttuk határtalan szenvedésüket és tűrni tudásukat. Láttuk mindent áldozó szeretetüket, félelmes gyűlöletüket. Néhány filmből már megismertük tréfás, ötletes jókedvüket és nagyszerű muzikalitásukat is. Am ez az új szovjet film, »Az elvarázsolt búzaszem«, eddig nálunk nem látott orosz tulajdonságra világít rá: talán a leg- oroszabbra és legmegnyerőbbre. »Az elvarázsolt búzaszem« gyönyörű képkölteményéből az orosz nép bájos kedvessége, megható gyöngédsége, poézise, fantáziája sugárzik ki. Ebben a filmben nemcsak az emberek mosolyognak. Itt minden kép mosolyog, azzal a megindítóan szívetérintő mosoly-

lyal, mellyel csak kis gyerekek és egészen öreg orosz parasztok tudnak mosolyogni.

»Az elvarázsolt búzaszem« — gyermekese, mely először is annak az ostoba ráfogásnak vet majd véget, hogy a Szovjetunióban nincs mese, nincs poézis, nincs fantázia, hanem csak rideg valóság-statisztikából csinálnak művészetet. Hát nézzétek meg ezt az elragadó költeményt! Egy szemernyi, egy búzaszemernyi valóságból (abból, hogy a Szovjetunióban a gyerekek védik a termést az ártó férgek ellen) — micsoda dúsfantáziájú mese nőtt ki!

A búzaszem maga áldásos, csodátévő nagy kincs lesz. A zsiszikek és patkányok kártékony hadai pedig a gonosz és félelmes alvilág varázslókirályának borzalmas birodalmából törnek elő, hogy megromantsák a kis Andrej kincsét: a sarjadó búzát, az életet. Kezdődik a hősies, izgalmas, veszedelmes harc a búzáért. A kis Andrej

Bova Timaján, az »Elvarázsolt búzaszem« főszereplője

Siegfridként elindul, hogy megölje a kártékony férgek királyát. Tiszta, gyanútlan szíve veszedelmbe hozza, de végül megmentik őt is, meg a bűzát is a bátorság, hűség, szeretet mesehatalmai, no meg Szélapó barátsága.

De nemcsak elragadó festői fantázia van ezekben a képekben. *Gyöngédség és szeretet* sugárik ki minden képrészletből, minden vonalból, minden kompozícióból. A filmművészetnek egyik titka, hogy nemcsak az embereknek van arckifejezésük, fiziognómiájuk a képeken, hanem az egész képnek lehet fiziognómiája, mely valamely hangulatot, érzést kifejez, éppen úgy, mint az egyes arcok. Hát ebben a bűbajos filmben is, nemcsak az egyes arcoknak van elmondhatatlanul kedves kifejezésük, hanem minden egyes képből, mint valami arcból, sugárik a kedvesség, jóság, szeretet.

Ha meg akarnók határozni, mi az a poézis, mely nemcsak irodalomban, de látható művészetekben is megjelenik, hát ez az. Ha az a szeretet és gyöngédség, melyekkel a művész a dolgokat nézte, a dol-

gok képéből visszazugárik, ha a művész meleg szemefénye világítja meg az embereket és tárgyakat. Ime, ez az orosz film a csurpatott poézis.

Sajnos, nem mindent dicsérhetünk ebben a filmben. A verses szöveg magyar fordítása nagyon gyenge. Nincs meg az a természetes báj és humor benne, nincs meg az a népiesség és az a formai tökéletesség benne, mely ezekhez a képekhez méltó volna. De a képek költőisége olyan lenyűgöző, hogy a szavak nem nagyon zavarnak.

»*Az elvarázsolt búzaszem*« gyermekfilm. Vigyétek el a gyerekeiteket. Mulatni fognak és gyönyörködni a nagy művészetben. De aki felnőtt tud még gyönyörködni, naív bájban, festői mesefantáziában, a film *formateremtő* művészetében és szívbéli kedvességben, az is menjen el.

Es menjen a Tisza Kálmán-téri moziba mindenki, aki a világ legbűbajosabb, legszebb, legkedvesebb és legtehetségesebb filmsodagyereket, tízéves hősét »*Az elvarázsolt búzaszem*«-nek, látni akarja.

Balázs Béla

A KÖZÖNSÉG BELESZÓL!...

NOBLESSE OBLIGE.

Szomorúan látjuk, hogy elsővonalbeli és hívatásuk megbecsülésének számtalanszor tanujelét adó művészeink is milyen válogatás nélkül adják oda nevüket kétes és tehetségükkel semmiképpen sem arányban álló produkeciókhoz. Hogy csak egy példát említsünk a sok közül, egyik legnagyobb drámaíró színiestünk egyszerre játszolta el Csehov (Ism komédiájának és valami Fodor úr »Artistikárály« című műfaj nélküli sitányosságának főszerepét. Tudjuk, hogy drágaság van és kell a pénz, de a nemesség kötelez elvének gyakorlati alkalmazása talán a színiesték darabok nivóját is kedvezően befolyásolná.

Dr. D. J.
orvos.

TOBB ÍZLÉST!

Talán nem állok egyedül azzal a kéréssel, hogy a Fényszóró indítson harcot a rikkító, nyegle és izléstelen plakátszövegek ellen. Elég volt abból a minden értelem nélküli külföld-maj-

molásból, mely a rendszerint zagyva és nivótlan »tarka-eseteket« coetálnak, parádénak vagy cavaleádnak kereszttel el. Maradjunk csak az egyvelegnél,

W. L.
középlisk. tanárnó

FRANCIA SALÁTA.

Ott voltam az Operaház évadzáró előadásán, Gluck meg Puccini egyfelvonásosai közt láttam megint a Francia salátát. Ennek a furcsa, de nagyon szellemes éneket balettnek ez a mostani felújítása nem tetszett nekem úgy, mint amikor bemutatták. Valami zavart az élvezetben és a »beleszólás« jogán szeretném megmondani a rendezőnek, hogy szeríntem nem jó ötlet a táncos szereplők helyett éneklők illusztris társaságát felültetni a színpadra. Jobb volt úgy, hogy láthatatlanul ültek a zenekarban. Milhaud a zeneszerző, mernék fogadni, nem is akarhatta máskép. Hegedűs Jenő

A Fénykévi alijásága

Írta, rendező és a főszerepeket látssza:
MAKAY MARGIT

Méltón tekint rendkívüli érdeklődéssel színházi közönségünk a Madách Színház legközelebbi bemutatója elé. Színészek, Makay Margitnak, a Nemzeti Színház nagy-szerű művésznőjének első darabját, a »Társ-szerzőket« mutatja be augusztus 4-én Pala-sovszky Ödön színháza. S hogy az érdeklő-dés még nagyobb legyen: a szerző nemcsak írta, hanem maga rendező is a darabot, sőt ő játssza a darab főszerepét is. Makay Mar-git tehát egyszerre három minőségben lép a közönség elé...

A darab bárjelenettel kezdődik. A dráma-író »társ-szerző« az egyik páholyban elkap néhány szót egy szerelmi párbeszédéből és ez darabírára inspirálja. Vigjátékíró barátja természetesen másképpen bonyolítandó a történetet. Vitájukba beleszól a valóság: a bárban látott szerelmi jelenet a drámaíró életében folytatódik. A vigjátékíró, a könnyű siker és az olcsó hatások rutinos mestere, most már nemcsak a közös darabot akarja saját szájaire szerint alakítani, hanem barátja életét is. Hiába tiltakozik a drámaíró: egy ideig úgy látszik, az olcsó siker diadal-maskodik. Végül, a megoldásban, találkozik elképzelés és valóság, győz az érzelmi igaz-ság. Tanulság: ha jó darabot akarnak írni a társ-szerzők, nem térhetnek el az életben érvényre jutott igazságtól. A darab érde-kege, hogy egyes jelenetekről a közönség csak utólag tudja meg: mi volt bennük a valóság és mi a játék.

A Román Író Szövetség meghívására Se-gesvárra utazott a Magyar Írók Szövetségé-nek elnöksége: Gergely Sándor, Illyés Gyula és Kárpáthy Aurél. A magyar írókon kívül a jugoszláv, bolgár, csehszlovák írókat is meghívták, így a dunamenti népek szellemi találkozásává vált a segesvári Pe-tőfi ünnepség.

Illyés Gyula »Hunnok Párizsban« című művének befejezésén dolgozik. A költő ifjú-kori párizsi élményeit írja meg új könyvé-ben, melynek sok részlete jelent meg annak-idején a Magyar Csillagban.

Jávor Pál, a Nemzeti Színház ki-tűnő művésze érkezett az ausztriai internálótáborból. Most pasareti villájában pihenői a hosszú meg-próbáltatás szendéseit. A művész ősz előtt nem lép színpadra. Párnapos pihenő után a Berton mellé utazik, ahol egy új Jávor-film forgatását kezdi meg a jövő héten.

Sokat beszélnek mostanában egy román-magyar filmvállalkozásról. A film Buda-pestben, a Hunnia-forgyárban készülne, román és magyar verzióban. A mese szin-helye Bukarest, Erdély és Budapest.

A film forgatókönyvét Tamási Áron írja, akinek ez lesz az ötödik munkája. A producer a Független Kisgazda-párt, amely az előfinanszírozott hárommillió pengőt 30.000 darab 10 pengős részjeggyel kívánja előteremteni. A részjegyeket nyil-vánosan árusítják.

SHAKESPEARE

A MADÁCH SZÍNHÁZ MŰSORÁN

A Madách Színház a nyár elején Palasovszky Ödön avantgardista programjával nyitott és... Röviden: a közönségnek és a kritikának más volt a véleménye. Palasovszky igazgató hosz-szabb szünetet tartott és most egyszerre két da-rabbal készül a közönség és a kritika meg-hódítására.

Július 28-án kerül bemutatásra a »Tévedések vigjátéka« a Madách Színházban.

— Miért választotta ezt a darabot? — Érdek-lődünk Palasovszky Ödönnél.

— Shakespeare legjátékosabb vigjátékát, amelyet utoljára Hevesi Sándor újított fel a Nemzeti Színházban, eredeti felfogásban akarjuk színpadra vinni. A darab szellemének megfele-lően, igazi »játékot« szándékozunk adni. Hiszek a fiatalokban és továbbra is velük játszatok, rendeztetek. Újdonság lesz a »Tévedések vigjá-téka«-ban, hogy Szelényi István — ugyancsak fiatal komponista — kitűnő zenét szerzett hozzá. Nem aláfestő és nem hangulat-zenét, hanem a darab alapvető játékosságát helyenként zenei eszközökkel hangsúlyozó kíséretet.

— Zenekar?

— Nem. Zongora és esellő. Újdonsága még a darabunk, hogy Fodor József fordította és ő írt hozzá költői előhangot.

Új magyar film készül Bródi Sándor »Tan-tónó« című színművéből. A forgatókönyvet Hágy Gyula és Békeffi István írták. A filmet Keleti Márton rendező.

Görbe Jánost, a Szabad Színház kitűnő színészét, aki legutóbb Shaw Blanco Posnet-jében aratott feltűnő sikert, a Nemzeti Szín-ház tagjai sorába szerződtette.

Nemrégiben fogtak hozzá Aldous Huxley »Es mulnak az évek« című regénye filmvál-tozatának elkészítéséhez. A forgatókönyvet — mint a hír mondja — maga Huxley ké-szítette. Ez a minden tekintetben érdekes, izgatón különös mű a mai időkben kétsze-resen is számot tarthat a világ érdeklő-désére. Huxley ebben a munkájában ugyanis szociális programot ad. Regényének külö-nös, világtól, emberektől elhúzódtott alakját, a »szociális bölcselőt«, Mr. Propter-t Robert Donat játssza.

PETROVICS ELEK HALÁLÁRA

„Megéltem azokat az éveket, miket a művészet szolgálatában töltöttem el, a többit álmódtam“. — írta Petrovics Elek, visszatekintve munkás és gazdag életére. Tartózkodó hang ez, vallomás, mely mintha önmagával való beszélgetés közben buggyant volna ajkaira. Húsz évig volt a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, helyesebben értelme, szíve és lelke ennek az intézménynek, fel-támasztotta az első világháborút követő tetszhalálából, remekművek hosszú sorával gyarapította, lelkes és áldozatkész gárdát szervezett melléje hí barátokból. Sansovino és Luca della Robbia szobrai, Lorenzo Costa, Palma Vecchio képei, Greco csodás Magdolnája, Delacroix, Corot, Manet és Cézanne vásznai költöztek be a múzeumba, hogy az dicsőségnek ormára érkezzen el. Kiállításokat rendezett, páratlan gondnal és ízléssel, műbarátokat hozott össze festőkkel és szobrászokkal, külföldi képtárak termeiben mélézött el, művészeti társulatok ülésein elnökölt. Mindennek a látszólag rendszertelen, sokirányú tevékenységnek, melyhez még a múzeum pompás évkönyveinek szerkesztése s dúsan illusztrált könyvek írása adta, mint a festményeken, a gyönyörű, gazdag hátteret, szemünk láttára, úgyszólván évek alatt az lett az eredménye, hogy a művészet ügye Magyarországon, jussának megfelelően, az első ügyek egyike lett.

Most elment közülünk, csendesen és finoman, mint ahogyan azok a nemes lelkek tudnak elmenni, akik mindig keveset kapnak, bár sokat érdemelnek. Elment barátai után, Ferenczy Károly után, aki ecsettel tette ugyanazt, mint ő tollal és agitációval, Réti István és Elek Artúr után, akik legközelebb állottak hozzá. Nemzeti ügyé tette a magyar művészet ügyét — gondoljunk erre e pillanatban, mikor mélyen megrendülve tekintünk távozó alakja után s ezt az ügyet most már vállalunk kell, szívvel és lélekkel, ahogy ő szerette és reánk örököltette. A múzeumi világ ragyogó mintaképét, Magyarorszáig pedig azt a férfút veszítette el Petrovics Elek személyében, aki finom ízlésével, óriási munkabíráásával, bátor és hajlíthatatlan magatartásával bármely „nagy nemzedéknek“ díszére válhatott volna.

Genthon István

SPANYOL BRIGÁDOK ÖNKÉNTESEINEK ÜNNEPE

A spanyol szabadságharc magyarországi önkénteseinek ünnepélye, melyet vasárnap délelőtt tartottak meg a Városi Színházban, művészi jelentőségén túl, politikai jelentőséget is kapott azért, hogy a szomszéd államok kiküldöttei is részt vettek az ünnepségen. Eljöttek a jugoszláv, román, csehszlovák, bolgár, osztrák kiküldöttek, mindannyian hajdani harcosai a spanyol nép szabadságküzdelmének s ezzel az ünnepség a dunai népek összefogásának szimbólumává nőtt. Megható látvány volt a színpadon a féllábú jugoszláv kiküldött, aki Katalónia földjén hagyta ott egyik lábát. Másik felejthetetlen élménye volt az ünnepségnek az a nálunk eddig ismeretlen szeretet, mellyel Rákosi Mátyást fogadta a közönség. Ahogy pózmentesen, mosolyogva *visszatapsol a tapsolóknak, ahogy ünnepli az öt ünneplőket, az annyira új, annyira felemelő, hogy úgy érezzük, mintha megindulna velünk a Városi Színház nézőtere s valóban egy másik, szebb világ partjain kötne ki mindnyájunkkal. Lehet, hogy ez az új államférfitípus ott, ahonnan hazatért, nem szokatlan, de nálunk az. Nem vezér, hanem vezető, nem kioktat, hanem tanít. Mintha külön-külön beszélgetne mindannyiunkkal.*

Az ünnepély művészi részében Basíli-des Mária és Jámbor László énekelt. Basíli-des Máriáról külön meg kell írni, hogy három nap alatt tanult meg s énekelt el eredeti szöveggel három spanyol dalt. S milyen utólréhetetlen Basíli-desi művészettel! Bordy Bella s az Operaház balett-kara a Carmen egyik jelenetét varázsolta a Városi Színház színpadára. Gobbi Hilda egy Radnóti verset mondott el. Ascher Oszkár egy Ehrenburg részlettel bizonyította ismét, amit mindnyájan tudunk: nemcsak a versmondásnak utólréhetetlen, hanem a prózamondásnak egyetlen mestere. (z)

VALÓDI BÖSENDORFER HÜSZEZER

ERZSÉBET-KÖRÚT 19
(Barcsay-utca sark)

BUTA ZÚGOLÓDÁS

Irta: TERSÁNSZKY J. JENŐ

A méltóságos úr, névszerint Zsenditze Elek doktor, megtörül csomló izzadságát és (bocsánat!) csöpögő orrát a kabátujjába, majd nagyot köp a markába és nekifohászodik, hogy megragadja a nehéz fejsze nyelét.

Foglalkozásbeli favágók szakasztott így cselekszenek. Kivéve, hogy a kabátujjuk nem valódi angol szövet és a markuk nem puha, elkényeztetett marok.

Déhát az idő Budapest ostromának kellős közepe. A helyszín egy úri kétlakásos budai villának óvőhelye. Helyesebben mosókonyhája. Mivel ez a legbiztosabb hely az épület alatt. Félig sziklába robbantva, a domb hajlásának természetes védelme alatt.

A villát hatalmas légiakna telitalálata érte. Rémségesen füst. Szörnyű kár a drága bútorokért. Többek közt a második emelet egyik falán egy valódi, Paál Lászlótól való ősi hangulatban lehet gyönyörködni az utcáról. Meg egy ófrancia, kézikovácsolású csillár is ott lóg a fél mennyezetről.

Az óvőhely azonban semmi kárt nem szenvedett. Még csak ablaka is épen maradt a rettenetes rázkódás után és tejüvegén elég világossággal látja el a helyiséget.

Viszont a legnagyobb csapás mégis csak az óvőhelyen érte a villa lakóit. A villany, a gáz már rég tönkrement. A vízvezeték tartotta ki legtovább az óvőhelyen. Azonban amikor a csap elállt, egyszerre kívánatlan esatornavíz tört föl helyette. Olyan gyorsan bugyogott föl a szennyvíz, hogy a villa lakóinak az óvőhelyre, a pincébe lementett összes holmiját tönkreáztatta. Ruhaneműt, cipőt, fehérneműt még csak valahogy használhatóvá lehetett tennie a villa lakóinak. De az élesztár!! A zsírt, a lisztet, a cukrot, a babot, borsót, még a gyümölcsíz nagyobb részét is élvezhetetlenné áztatta a büdös csatornavíz.

Ez a villának és lakóinak jelenlegi helyzete. Inség, a rémségek tezejébe.

*

Zsenditze öméltósága nekifohászodik az égettvéjú gerendának fejszével, hogy felaprózza a tűzhely számára a reggeli főzéshez. De félbenhagyja, hogy fölnezzen a kertbe. Mert ahol működik, a téli nap éppen most fröccsent halvány fényt a villa hátsó lépcsőgádjára és további küzdelmet folytat az érvényesüléséért a piszkos, makacs, égalji felhőzettel és párázattal, hogy áttörjön rajtuk.

Az első repülőcsapat már burrog az égen. Mint holmi óriás rém-madarak, átkozott, pusztító tojásaikat kezdik már potyogtatni a Délivasút tájékára.

Zsenditze úr remekül figyelheti a villa kertjéből az egyelőre még távoli bombázást.

Nem tehet róla! Az ilyen látvány a borzadózáson kívül, valami önkéntelen, lelke mélyéről kavargó gyönyörűséget is kelt benne. Iszonyatosan szép!

Egyáltalán Zsenditze öméltóságát a hadászatnak egészen közel került szörnyűségei furcsa, érthetetlen, ismeretlen izgulatokba hozzák. Az ostrom óta valóban ki van vetkőzve önmagából, régi, megszokott valójából. Új ember. És, és, és maga se tudja, mit tartson erről az új emberről, aki ő maga és mégsem az. Meg van döbbenve! Ez biztos.

Zsenditze urat rettenetesen elkényeztették szülei gyerekkorában. Cseléd kísérte iskolába. Nevelő-

*Sebez az éancosodó acsbört
felfcissíti a*

Merry Shandy

kizárólag

*"Speciál
Hormon
crém"*

Kosztelitz parfümeriában

VÁCI-UTCA 18.

kisasszony, orvos, szülők figyelték, őrizték ellen minden mocsanását, szavát, gyomorkorgását. A tornából föl volt mentve, végig iskoláin. Kirándulásokon sem vett részt. Altitólágos gyöngé szíve miatt Zsenditze úrból egy puhány lett. Ringyongy izmai úgy petyhüdték meg testét, mintha egy nagy szotvós körte lett volna az egész ember. Fulladás és szívdobogás érte utol, ha záporban kissé gyorsabban iramodott föl a gépkocsijából a villa kapujától a bejáratáig. Katonáéktól fölmentődött hivatala miatt. Ott sem edződhetett meg.

Hát most már ötvenen túl jár Zsenditze öméltsága. Bár húszéves korában is csak olyan tötyögő aggastyánnak tisztelhetette magát, mint később.

Azaz lassan csak!

Jelenleg Zsenditze úr más ember. Mi történt vele? Hogyan történt?

*

A villa kétlakásos. Az utcára szolgáló első emelet a domb felől csak földszint. Itt laktak a házmesterék és sofőrök.

A házmester katona. A sofőrt elvitték munkaszolgálatosnak. A házmesternét bombaszilánk érte. Egyszerre halt szörnyet a Zsenditze öméltságaék szakácsnéjával. Sirjuk a kertben horpadozik.

A sofőrné rokonaihoz ment vidékre a villából, közvetlen az ostrom előtt. Ugyanakkor, amikor a villa első emeletének tulajdonosai is elhurcolkodtak vidékre. Illetve csak a család. A családfő maradt.

Ez Gáborffy, a valaha jól ismert, kiváló sportember. Akit azonban féloldali gutaütés ért. Jobbkarja bénán lóg, jobblábát húzza, dadog

és szája torzán fölfelé ráng, ha megszólal.

A szerencsétlen nyomorékok Zsenditze öméltságaék fogadták gondozásukba. Persze nem sejtve akkor még, hogy nemcsak otthonuk, nemcsak éléstáruk, hanem beszerzési lehetőségük is mind elhagyja őket, sőt házi személyzetük közül csak a szobalány marad meg.

Ezzel szemben idegenekkel szaporodott meg az óvóhely szűkös helyisége. Két úrihölgy keresett náluk menedéket, egyik idősebb, másik középkorú és ennek tízéves kislánya. Állítólag menekültek lettek légyen. Kinézésük és kiletük nem is gyanút, de biztos hiszemet gerjesztett, hogy zsidók. Viszony papírjaik kitünőek voltak és főleg Zsenditze öméltságaék rendes, derék, okos emberek. Tehát a menekültek ott ragadhattak a nyakukon.

Egy szó, mint száz, a villa, illetve az óvóhely hivatalos névjegyzéke öt nőt és két férfit mutatott ki. Dehát ezek egyike magával jöhetőetlen nyomorék volt.

Jött és növekedett egyre a vész. Minden korty vízért, bőrét kockáztatva kellett valakinek messze ruccannia el naponta. Meg fát vágnia. Meg minden nehéz, ház körül való munkát elvégeznie.

Már most Zsenditze úr, mint egyetlen férfi, vagy vállalta ezt, vagy pedig a gyalázatot, hogy gyöngé nőekkel szolgáltatja ki az óvóhelyet és magát. Ilyesmít pedig álmában sem tűrt volna meg Zsenditze öméltsága jelleme.

Inkább vállalt elpuhult testével, beteg szívével akármilyen megpróbáltatást.

Nosde hamarosan mi derült ki? Először is az, hogy Zsenditze úr elkenyezettett fizikumának nem árt

Mary
divatbott

Váci-u. 17.
azelőtt Gyervita-tér 5.

Francia, angol modellek,
háriszöttes, tricotage

a megerőltetett mozgás. Másodszor, hogy beteg szíve egyáltalán nem beteg. Vagy ha az volt, akkor a testi hajszoltságban erőre kapott és mindent bír.

Ugyan már kérem! Az orvostudomány is tévedhet.

Van egy remek csodakuruzsló és varázslómester: a végszű kiségy.

Zsendítze urat, amint a repülőkről hajigált aknákat figyeli a légtérben és a dörrenéseket hallgatja a Naphegy oldalán, nyiszlett, idéttlen, de követelő, rendelkező, parancsoló hang szólítja alulról a pince gádorából:

— Elek-Elek-Elek! Lefele, lefele, lefele, kérlek! Nem szabad mutatnod magad, hogy kite-te-tedd a ve-szé-szé-szé-széhherrerrere!...

Ez Gáborffy hangja.

Dadogásba, majd köhögésbe fulladt.

Zsendítze úr máskor hanyatthomlok, engedelmesen ugrott volna rá. Most egy kis összererezés és ingerültség keretében viszonozza:

— Ugyan! Messze bombáznak! Ne tedd magad neveltségessé már, éppen mint volt katona, azzal, hogy fönn egy repülő, ha erre is száll, majd direkte rám célozva, egy rongyfigurára, lelők egy aknát. Ez marhaság! Új le! Majd jövök.

Gáborffy dadog és harákol, de vitatja alulról, hogy a megmenekülési percent háborúban mindig azok közül való, akik szükségtelen nem teszik ki magukat veszélynek.

*

Zsendítze úr dohog magában oda-fönn. De nem mozdul. És a mérges dohogása is csinált. Valójában élvezni a helyzetet, hogy: íme, ez a bölényvadász, aki valaha oly sokszor csúfolta őt, leckéztette őt, puhánysága miatt, most itt vinnyog neki, aggodalmaskodva a bátorságán, hidegvérén! Azért készülék maradt még másfél percig odafönn Zsendítze öméltsága a favágás és csevegés elől, holott már a bombázók raja eltűnt, nincs látnivaló!

Üssed, a kutyaigalmát!

Zsendítze úr nekihuzakodva csapkodja a cementhez a göbös, hasadni vonakodó gerendavéget. És közben társalog Gáborffyval.

Az rettentően nyavalyog. Mi lesz? Meg kell döglenni! Bomba, éhínség, szomjúság, szenny! Ez mind gyil-

Új csillag

A férflak siragadtatással beszélnek róla... Ön Asszonyom csodálja, sőt lelke mélyén, talán egy kicsit irigyli is őt. A bőre úde, fiatalos. Az arca vonzó és szép! Ön miért mond le Asszonyom, mindezen előnyökről, amelyeket a szépség biztosít az életben?

Tegye azt, amit a színpadok sztárjai, a társaságok körülrajongott szépségei és ezren és ezren tesznek... használjon Ön is Hormocith B. krémet!

Ez a kiváló krém megszünteti az archór szárazságot, megakadályozza az idősebbi ráncok keletkezését, szinte új életet lehel a fáradt vonásokba és ezáltal évökkel fiatalítja az arcot! Asszonyom, a Hormocith krém más... más, mint amit eddig használt!

Legyen Ön is szép! Helyezze el, érdemes szépnek lenni, érdemes Hormocith B. krémet használni, amelynek egyedülálló hatása Önt is meg fogja lepni! — Beszerezhető minden szaküzletben.

kosuk lehet, vagy lassan kihóhérolhatja őket a világból. De ha átveszelik mindezt, akkor még hátra van az, hogy át kell viharoznia fölötteük magának az ostromló sereg harcának. Rémes! Tarthatatlan! Elviselhetetlen!

Ez a mottója Gáborffy siránkozásának, és ebbe, mint valami folyvást rotyogó üstbe az újabb főzni-valót, egyre-másra dobálja bele a zagyvábbnál-zagyvább politikai, filozófiai, társadalomtudományi fejtegetéseket.

Zsendítze úr unja? Ez nem szó rá! Hányhatnék már ettől! Egyetlen tény biratja ki vele ezt a nyomoré-

§ m a r t

§ zinharmonia

§ zájrouge

§ orozat

§ zenzációs

§ zinekbent

§ m a r t

V., BÉCSI-UTCA 3

kot. nyavalygásostul, mindenestül és ez annak tudata: hogy ő az erős, neki kell lennie itt a támasznak, a türelemnek, a könnyörületnek, jóakaratsnak!

Huhh! be felségesen jó érzés ez! Ő volt valaha nyavalyás. Most ő a kemény legény, a fenegyerek.

Kijön a szobalány: Gizuska. Csinos, fiatal fruska. Egészen afféle gyereklány benyomását teszi. Holott hát tizennyolecon túl van és ugyanesak érett nő.

Ránéz Gáborffyra és utálatra finctorog csinos pofija. Hirtelen határoz és így szól:

— Ugy rémlik, a méltósága akart valamit Gáborffy úrtól!

— Igen! Biztos? — tápázkodik föl nyögve, botján a lépcsőre tett piszkos diványpárna ülökéjéről Gáborffy.

Mig Gizus, megragadva a kezét, felrángatja és így felel közben neki:

— Ha nem? Akkor tévedtem.

Gáborffy megy, azaz biceg, csónakázik befelé a mosókonyhába. A lány megvárja, mig hallótávolon kívül van. Akkor hirtelen

kulcsot vesz ki köténye zsebéből és odanyomja Zsenditze úr markába:

— Mára tán utoljára mozdul ki ez a piszok, vén ká nagynéném hazulról. Így gondoljuk meg!

Hát persze, hogy találkáról van szó. A nagynéni egy nyomortanya földszintjén lakik. Négy emelet van fölötte. Elég óvóhely a lakás. Kettes távozási ürügynek remek a víz-hordás.

Ezt az őszinte, édes viszonyt is most szerezte, melegében magának Zsenditze úr, férfiasságával, lovgiasságával. A méltóságos asszony most sem türi, hogy egyedül menjen vizért, két vödörrel a férje. Sok volna ez már a kíméletből! Menjen csak a fiatal szobacica is vizért.

Hahaha! Majdnem házirendi utasítás a méltóságos úr és a szobalány naponta való kettes együtt-léte.

De Zsenditze úr különben legfőbb sorba engedi állani Gizust a kutnál, vagy mélyen fekvő utcák vízvezetékénél, ha sokan vannak. A két tele vödört már ő hozza. Nem tudja nézni, hogyan tántorog a gyöngye kislány a nagy vödörrel a szörnű, esapinos, törmelékes, tuskés romhalmazokon, falak résein, lódögök, emberhullák közt vivő ösvényeken.

Megérdemelt jutalma ám a kislány komoly, odaadó szerelme.

Es őmaga, Zsenditze úr, milyen ifjú! Sosem tudta ezt magáról. Soha eddig!

A leány nyakába ugrik és hosszú, forró esőket váltanak hirtelen. Aztán:

— Vigyázat! — néz körül a lány és komikusan a vezényszót utánozza hangja.

— Vigyázat! — utánozza őt a méltóságos úr is hangsúlyában.

Es vihognak! Hát nem bűbájos, fiatalos, diákos dolog ez?

*

De alig ugrik el Gizus a folyosón az épület pincéje felé, ahonnan konyhaholmit hoz, jön már kifelé Gáborffy.

Természetesen morog és korholni akarja a szobalányt: mit bolondítja be őt hiába? Mivel pedig nem találja, a lányhoz címzett zokszavai alkalmas bevezető mindjárt a megszokott zugolódás, panasz, átkozódás, dühöngés áradatához.

Zsendítze doktor ömértósága pedig most kivételesen kezefejével mázolja el homlokán a mocskos verítéket, mivelhogy az óvóhely kályhájának korma ellen nincs menekvés és a piszokrétég általában már föl sem vett állapot itt. Aztán nagyot pök a markába és megint nekivetemedik a faapritásnak. Alig hallgat oda Gáborffyra. Inkább tulajdon gondolataival foglalkozik.

Viszont Gáborffy agresszív kedély. Minden karatyolási bekezdése előtt így zárja le az előzőt:

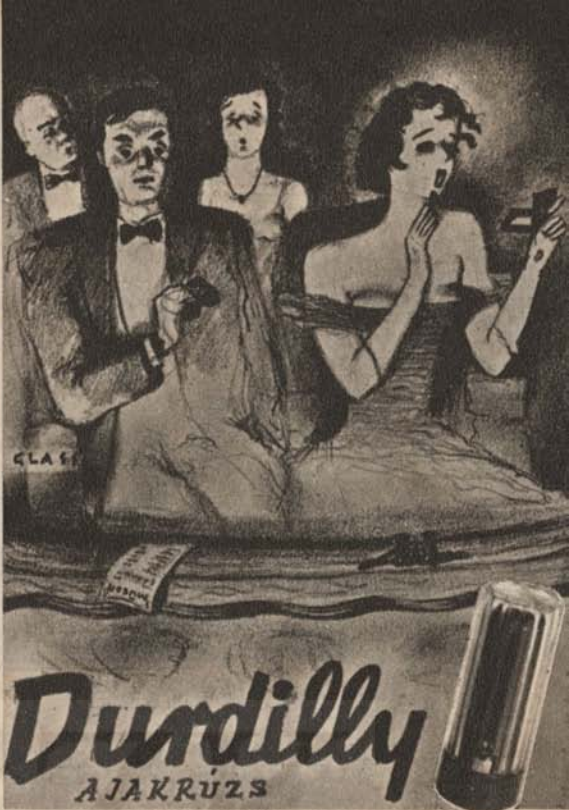
— Nos, szólj hozzá kérlek! Szörnyűség ez, vagy nem? Ki lehet ebből a slamasztikából mászni, vagy sem? Es egyáltalán bírja ezt az ember, vagy belegebed? Szólj kérlek!

— Hát bele! — szólal meg erre Zsenditze doktor ömértósága. — Belegebedünk!

Vitázzék? Társalogjon? Nincs értelme! Ha ráhagyja Gáborffyra a szószaporitást, akkor szabadon foglalkozhat saját gondolataival és érzéseivel.

Es Zsenditze úr, tudatos, magát-kielemezzett lélek. A tünődése mélyen hatalmas jóézés az uralkodó elem. Ennek tudomásulvételével fogalmazza meg magában körülbelül a következő szöveget:

Voltaképp buta zugalódás volna tőlem, ha ennek a szerencsétlennek a szemszögéből itélném meg és ítélném el jelen testi és lelki állapotomat. Voltam ilyen egészséges, ilyen kiegyensúlyozott kedélyű valaha is életemben? A reggelt a torkomban összegyűlt undok éjjeli nyálka kiökredezésével, bőfögésekkel kezdtem. Valóságos iszonyaim támadtak néha a feleségem és orvosom által rámerőszakolt diétás reggeli-től. A keserűvíz, a pildák, az emésztésem, a szivbántalmaim, a képzelődéseim beteges raja alkotta voltaképp életem javát és savát. A léghuzattól jobban rettegtem, mint ma a halálos bombák közeli robba-

násától. Hol lehetett ennél megalázóbb, kínzóbb testi-lelki nyomor? Ma? E pillanatban, ahogy ezt a fejszét lecsapom, gyönyörűség fog el, szinte ujjongás fog el annak tudatára, hogy nem az unott hivatalba megyek ásitozni, hanem majd végigheverek a piszkos fekhelyemen itten és mennyei élvezet a pihenés, majd a fokhagymás, zsiros lángos újabb mennyei élvezet, amit farkasétvágygal kebelezek be és aztán a bűdös bakadohányból sodort cigarettát olyan gyönyörrel szívom, mint soha a legdrágább ópiumos cigarettát. Majd a vízholdás alatt... Ejnye, azt a kutya irgalmát is! Majdnem azt merem gondolni: ha netán valóban belémesap valami buta bombaszilánk és kivégez, hát olyasvalakit talál, aki élete vége felé ismerte meg végül, nem bőségben és kényelemben, de inségben s piszokban, viszont az igaz munka, az igazi csók, az igazi férfiüromök érzését... Nem nyujthat ennél lényegében jobbat és többet az élet senkinek, méltóztassam csak elismerni!

Ez az!

■■■■■ FERENCZ JÓZSEF
 ■■■■■ ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALAT
 ■■■■■ RÁDIÓ—VILLANY
 ■■■■■ és mindennemű szerelési anyagok nagyban és kicsinyben
 ■■■■■ IV., KOSSUTH LAJOS-U. 2

A tatabányai előadás
színpada és nézőtere

(dr. Lukács [olv.])

↑ Munkásszínjátszás — munkásszínjátszók

Írta: Zelk Zoltán

Munkásszínjátszók — olvassuk egyre gyakrabban. *Munkásszínjátszók* és nem *színészek*, munkásszínjátszók és nem *műkedvelők*. Olvasunk róluk, próbálkoznak, kísérleteznek már, játszanak — vannak. Vannak-e valóban és miben különböznek a színészektől és műkedvelőktől?

Mielőtt róluk, magyar munkásszínjátszókról, előadásaikról, érenyeikről, hibáikról szólnék, beszéljünk arról, mit értünk munkásszínjátszás alatt? Hadd próbálkozzam egy hasonlattal: a színész a közönségtől úgy választja el a színpad, az öltözők, azoknak vélt titokzatossága, mint miséző papot a hívektől az oltár s annak titokzatossága. A munkásszínjátszók színpadát a nézőtértől elválasztja ugyan a rivalda, de színpadot és nézőteret mégis összekapcsolja az életközösség, problémaközösség realizálásának belső ereje, ergyazon beállítottság egyazon szemlélet jellemzi a színpadot és a nézőteret. Ha igazi munkásszínjátszókról szólunk, ez a valóság.

A műkedvelő *utánozza* a színészt. Vagy elvetélt színész, vagy olyan

kisképességű komédiázó ember, aki nem lett színész, csak szeretne azzá lenni. A színészeket utánozó műkedvelő a bőréből szeretne kibujni, hogy magára húzassa valamelyik híres színész előkelő áruháját, anélkül, hogy lelket is tudna cserélni. A *munkásszínjátszó nem utánoz*. Magát viszi a színpadra. Nem akar színész lenni, csupán szereti a színjátszást, mint a jó olvasó a könyvet. A színjátszáson keresztül a művészetet akarja megismerni, a játék bővülését, mámorát, akarja átélni. A munkásszínjátszó közönség is egyben. Közönség akkor is, ha játszik. Shakespeare, Molière, Gorkij közönsége. S tanuló. A színjátszás legértékesebb alkotó elemének, az emberábrázolásnak titkait tanulgatja meg. A maga életét akarja ábrázolni, megfogalmazni, kifejezni. Ebben már a költőre hasonlít. S hogy mindez, hogy ez is csak elmélet? Nagyjából, s nálunk még igen. De valóssággá kell lennie.

Ismerkedjünk meg a fiatal magyar munkásszínjátszás egyik legrokonszenvesebb gárdájával, a *zuglói munkásszínjátszókkal*. A zug-

lói munkásszínjátzóknak „már“ három-négyhónapos multja van, s ez az ország felszabadulásának idejéhez mérve, valóban multnak számít. Első műsorukat egy hónapon keresztül játszották, szombat és vasárnap délutánonként, *Molière* Kényeskedők-jét, *Hevesi Sándor* fordításában. Sajnos, túlságosan „korszerűsítve“, túl sűrűn tüzdelve meg időszerűnek vélt, s pesti kiszólásokkal. Az előadást a bemutatón néztem meg. Igyekeztem bíráló szemmel nézni játékukat, de nem tudtam. Lelkesedésük annyira magával ragadott, hogy csak az értékest láttam a kis színpadon, a hibákat nem. Ami akkor így magával ragadott, játékuk kettőssége volt: meg tudták szólaltani az igazi Molièret, azt, ami a nagy francia műveiben örök értelmű. Előadásuk alatt végig Molière, s valamennyi klasszikus író „korszerűségére“ kellett gondolnom. De ugyanakkor, a valóban molièrei komédiázásban meghallottam az ifjúmunkás hangját, hangját a szereplőknek, akik aznap délelőtt még plakátot ragasztottak Zuglóban, a Thököly-úton, a Bosnyák-téren. Molière találkozott a zuglói ifjúmunkással s ez annyira felemelő és lelkesítő volt, hogy nem is láthattam az előadás természetesen meglévő fogyatékoságait.

Nemcsak én voltam így. Így voltak a nézők valamennyien. Nem

„ünnepelték“ a szereplőket, mint színházi bemutatókon szokás, de a műkedvelőelőadások fölényesen elnéző, s vidéki majális-hangulata sem áporodott a nézőtéren. A kis színpadon Molièret játszották, s a nézők úgy érezték, mintha valaki a saját életüket mondaná el nekik. Csak azért, mert Molière valóban mindnyájunk életét mondja? Nemcsak azért. Azért is, mert ők maguk, a velük azonosak, a „másfajta raj“ játszották Molièret.

A próbálkozásnak „sikere“ volt. Felfigyeltek rájuk, *Both Béla* meghívta a kis társaságot a *Szabad Színházba*, ott is eljátszották a „*Felvágósok*“-ra keresztelt „*Kényeskedők*“-et. Később a rádióban is szerepeltek. En másodikra a munkásszínjátzó versenyén láttam őket a *Szabad Színházban*. Annak, aki egyszer már látta őket otthonukban, a József Attila-kultúr-ház színháztermében, kedvét szeghette ez a találkozás. A közönségnek, mely először látta őket, tetszett játékuk. Nekem nem. Színészkedtek a színészek képességei nélkül, hol patétikusak voltak, hol ripacszkodtak, a női szereplők pedig természetellenesen vonaglottak a színpadon. Ekkor vettem észre, milyen veszély fenyegeti a hagyományok nélküli, fiatal magyar munkásszínjátzást. A parasztszínjátzásnak van hagyománya: a népi

... a zuglói munkásszínjátzóknak előadásából

játékok. Ebből kell kinőnie. A munkásszínháznak alapja, lényege, mondanivalója, s hagyománya is: a munkások élete. A munkás kultúráiségének találkozása a művészettel. A rosszul értelmezett siker elrontotta őket, — gondoltam. Elfelejtették, hogy munkásszínházok, a siker hatására színészeknek hittek magukat, s műkedvelőkké váltak. Számomra ez volt a munkásszínházok versenyének legnagyobb tanulsága; előadás után arra kértem a zuglóiakat, hogy számukra is ez legyen.

A zuglói munkásszínházok július elseje óta minden este játszanak a kis színházteremben. Mostani műsorukat „Nyári politikai kabaré”-nak nevezik. Egy jeleneten, egy tizenötperces drámai próbálkózson kívül, kis mulattató jeleneteket, énekes szatirákat, aktuális strófákat adnak elő. A műsor legszerencsésebb beállítású, valóban új és valóban munkásszínházi jelenete egy szcenizált vers. A bemutató, ha sok hibával is, újat és szépet ad. Dadogóbb, botladozóbb játékot, mint a polgári kabarék, de frissebbet, étellel dúsat. Egy héttel később *Hont Ferenc*-el néztük meg a műsort. Sajnos, már előadás előtt megtudták, hogy *Hont Ferenc* a nézőtérben van, s a kiváló rendező figyelő szemei okozhatták, hogy ismét színészkedni kezdtek, „produkálták” magukat. Megint ri-

pacskodtak, „hatásra” törekedni kezdtek, s ezzel legyilkolták a bemutató frissességét, emberiségét.

Ez az előadás hasonló tanulsággal járt, mint a *Felvágósok*, a munkásszínházok versenyén. Mi ez a tanulság? A munkásszínházoknak nem lehetnek színészi ambíciói, se siker, se magukmutogatás nem szabad, hogy kiléptesse őket a bőrkülből, mert akkor menthetetlenül átcsúsznak a műkedvelésbe. A munkás lehet félszeg és darabos, de nem lehet nyegle és ripacs. A munkásszínházso nem kelhet versenyre a színésszel, nemcsak azért, mert természetesen alul marad, hanem azért, mert indokolatlanná, értelmetlenné válna az egész munkásszínházi verseny. A munkásszínházso nem vetélytársa a színészeknek. A színészek nem is kívánhatnak maguknak szebbet, mint kitűnő munkásszínházso csoportok százait és százait az országban. Mert ha ezt kívánják, ha ez valóvá lesz, olyan közönséget kap a magyar színházsozás a gyárak és falvak munkásszínházso tömegeiből, mely a maga értésével, művészszeretettel és majdani színházjáró tömegeivel megoldaná a „színházi válságot”: rákényszerítené a színházakat irodalmi nivójú, s a nép problémáira felelő színház megteremtésére.

A magyar munkásszínházsok elcsúsznak még, de felfelé törekednek. Ez kétségtelen. Mikor előadás

Zeik Zoltán a munkásszínházsok között

után átmentünk a József Attila-kultúrház szobáin, melyekben munkások ülészetek, beszélgettek, mikor felrebbent előttünk a zeneelméletet tanuló öt-hatéves munkásgyermekek csapata, s végül, beérve a könyvtárszobába, körülültek bennünket a színpadról utánunk szaladó fiúk, lányok, ezt éreztük. Ezt éreztém, mikor két órán keresztül hallgatták az Oroszországból hazatért rendező szavait az orosz munkásszínházról, s nem akarták elengedni sötétedéskor sem, kérték.

nyaggatták: beszéljen még, külön-külön beszéljen az orosz színészekről.

A magyar munkásszínház még kezdetleges. Nem is lehet más. De a talaj, amin élnek, igazi. Szándékuk is az. Többet, ézszer többet tesznek a magyar színházért máris, mint „valodi” színházaink egy része, melyek „a kutyaharapást szőrével” alapján, a betegségek okozó sekélyes darabok előadásával akarják meggyógyítani a beteg színházat.

Munkásszínház

Írta: NAGY ADORJÁN

A Kommunista Párt VII. kerületi szervezete nehéz feladatra vállalkozott, amikor, alig néhány hónappal a felszabadulás után, az építő munka ezer gondja és terhe között, egyes technikai hibák ellenére is, sikeresen rendezte meg az első munkásszínházi versenyt.

A színház is tükröt tart az ember elé. Emberek színpadra vetett életében a maga társadalmi berendezkedésének, emberi művoltának értelmét keresi, játékosan, szórakoztatóan, könnyű és kacagás között.

A verseny arról tett tanúságot, hogy a munkásszínházok megéreztek a színházasoknak ezt a rendeltetését és ha a jövőben ez még tudatosabb is válik előttük, akkor nemcsak arra lehet komoly reményünk, hogy megszületnek az annyira nélkülözött munkás- és parasztdrámák, hanem arra is, hogy termékenyítő hatással lesznek játékszfusunk kialakulására. Egycélre még csak a társadalom színpadi kritikájának könnyebb végéi fogták meg, az egy-egy jelenetnyi lélekzettel rendelkező kabaré-tréfák formájában, de ebben a minőségben azután egészen jót is produkáltak, mint például a VIII. kerületi színházok *„Egykor és most”* című jelenetel.

Ez a megérzés nyilvánult meg a VII. kerület műsor elgondolásában is: a szabadság gondolatát illusztrálták a világirodalom remekeiből összeválogatott jelenetekkel (Fáraó-kép *„Az ember*

tragédiájá”-ból, egy jelenet Aischylos *„Prometheusá”*-ból, Gessler kivégzése a *„Tell Vilmos”*-ból és Gorkij *„Anyá”* című munkájának a katonák áttérítését elbeszélő dramatizált jelenete. Törekvésük példamutatóul szolgálhat.

Ugyanesek a szabadság gondolatával foglalkozott, mégpedig kitűnő előadásban a X. kerületi csoport is: *„Béka”* címmel előadtak egy verses darabot, melyben falu bolondjának

„FIGARO” TARTÓSHULLAM HAJFESTÉS KOSZMETIKAI KÜLÖN TEREM VI. TERÉZ-KÖRÚT 7. SZAM

Öröm egy szép ruha a **SPORT és DIVAT**-tól Nívó és ötlet boltja. SZERVITA-TÉR 2

Nincsen olyan elfoglalt asszony, aki ne tudna szébb lenni, nincsen olyan lány, aki felismerne, hogy mit rejti a szeme, a bőre. Milyen alapzsin a legelőnyösebb. Már az első „Hollywoodi kezés”-ben megtanítja

Frederic Wilson
(Térz-körút 56)

tartanak. csúfolnak egy legényt, mert tarisznyájában hordozza undok varangyos békává varázsolt szerelmét és ez az elvarázsolt szerelem a Szabadság...! Sajnos, a csoportmunkát itt is lerontotta egy utána színrekerülő kabarétréfa.

Nagy meglepetéssel és örömmel néztem végig a VI. kerület előadásában színrekerülő és már klasszikusnak számító commédia dell'arte, a «Pathelin mester» két képének előadását. Meglepett, mert néhány évvel ezelőtt magam is színpadra vittem akadémiai növendékeimmel ezt a darabot és mondhatom, hogy a VI. kerület fiatal rendezője olyan pergő, talpraesett előadást produkált, hogy még engem, az öreg színpadi rókát is magával ragadott. Sőt, bevallom, meg is szőgyenített önmagam előtt, olyan kitűnő ötletei és friss meglátásai voltak!

Külön dicséret illeti meg a rendezőileg és szövegileg is ötletes előjátékért, amely tökéletesen maivá tette ezt a középkori bohózatot.

A munkásszínházok részére szolgáljon tanulságul az újpestiek előadása: munkás írta a darabot, az ember problémát várt, ember- vagy társadalomkritikát és csak — vezércikket kapott. Ez pedig, színpadról elmondva, kevés, még ha puffog is.

Másik tanulság a ferencvárosiak előadása, akik Mórlic Zsigmond «Ludas Matyi»-jából mutattak be részletet, de lelkiismeretes és jól elgondolt előadásuk nem járhatott megéremelt sikerrel, mert a mai kor vasárnapi ruhájába öltöztetett szereplőkkel és statisztériával nem lehet a darab lényegét, a jobbágy nyomort érzékelteni.

A versenyt egyéni, színészi teljesítményeinek vizsgálatánál az első kérdés: helyes-e, ha munkásszínházok között hivatásos színészek is fellépnek? Semmi esetre sem, mert elsősorban is nem erkölcsös: egyenlő eséllyel indulhat harcba két olyan amatőr football csapat, amelyekben az egyiknek profi védi a kapuját? Azt hiszem, erre a kérdésre kár lenne több szót pazarolni.

Más kérdés a hivatásos rendező kérdése. Ezt, a magam részéről, helyesnek, sőt kívánatosnak tartom. Nemcsak azért, mert egyetlen amatőr sportcsapatot sem diszkvalifikáltak még azért, ha hivatásos edzőt (trénert) alkalmazott, aki szakszerű hozzáállással tudja «kivenni» a csapat tagjaiból a bennük rejlő erőt, hanem azért sem, mert ezzel módot adunk színészeink rendezői képességei, ambíciói kipróbálására.

Ezen a téren csak egyetlen megkötöttség hárul a csoportra: *be kell vallani*, ki kell írni a rendező nevét és foglalkozását és a jövőben ne történjék meg az az eléggé el nem ítéhető eset, hogy az egyik csoportról kiderült, a másíkról nem... Az már azután a becsületesen informált bírálóbizottság dolga, hogy a tények pontos

AUGUSZTUS 1-TŐL **CAFFÉE ÁKV** SZENT ISTVÁN KORÚT 29
TÜRK BERTA
Érdy **RÓZSI** és Kenedy **BABY** 2 ZONGORÁS JAZZ
FÉL 6-TŐL 9 ÓRAIG!

ismeretében mérje fel a teljesítmények értékét.

A színházi teljesítmények elbíráltságánál annak a szempontnak kell érvényesülni, hogy a szereplő természeti és társadalmi adottságai mennyiben találkoznak a szerep adottságaival és mennyiben nem, hogy az alakításban van-e és milyen mértékű a pótolni való a két megjelölt adottság között. Például: a VII. kerület, mint már említettem, előadta Gorkij »Anyájának egy jelenetét és a címszereplő munkásasszonynak nagyon nagy és megérdemelt sikere volt. De, nézzük csak meg az alakítás és siker értékét közelebbről: a szereplő sápadt, sovány munkásasszony, olyan szöveget kellett elmondania, amit, talán, Várnai Zseni közismert versének címével fejezhetnének ki legrövidebben: »Ne lőjj, fiam, mert én is ott leszek...«; szövegének elmondása után kezébe ragad egy nagy, vörös zászlót és meglengette a proletárforradalom diadalát hirdető — munkásközösség előtt! Minden becsületesen gondolkozó bíráló előtt fel kell merülnie a kérdésnek: miben rejlett itt a siker titka? A színész alakításában, színjátszókétségében-e vagy az adottságok szerencsés találkozásában? Több-e ez az »alakítás« egy szerencsés maszknál, — amely nem is volt maszk! — és régen elfojtott szavak bátor elmondásánál? Valami is volt-e ebben a teljesítményben a színjátszás örökérvényű feladatának, az emberábrázolásnak megoldásából? Minden tisztelem és a kitűnő szövegtudásért, lendületes elmondásáért kijáró minden elismerésem mellett is, azt kell mondanom: **nem!**

Mondanivalóm végére értem. Színjátszásunk fejlődése érdekében hálás köszönetemet fejezem ki a kommunista párt VII. kerületi csoportjának a rendezésért és arra kérem, ne álljon meg Budapesten, kezdjen hozzá már most az egész ország ilyen irányú megszervezéséhez. *Milyen szép lenne, ha jövő május elsejére ünnepi játékra gyűlnének össze Budapesten nemcsak munkás-, hanem parasztszínjátszóink is...!*

PANTOMIM
F O G K R É M!
SEX APPEAL

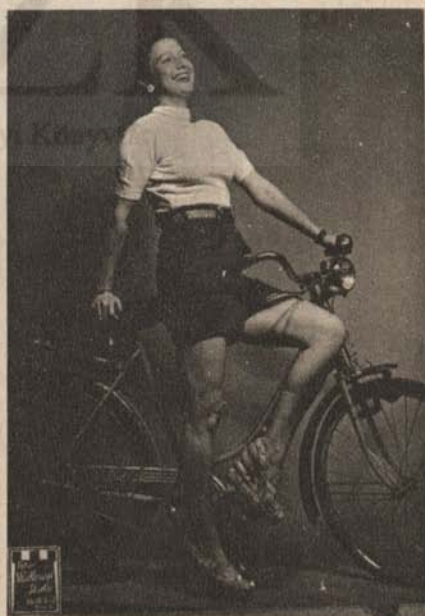

1 hét = 10 év

Erről Ön is meggyőződhet, Asszonyom, hogy a forradalmat jelentő Vital Crém 1 heti használata 10 évvel fiatalítja meg tekintetét. A

Vital

már az első használat után az arc bőr szírázóságát megszünteti, ráncolatanná változtatja, vitalitását visszaadja.

1945 nyár
SPORT és DIVAT a nívó és ötlet boltja
Szervita-tér 2

IRÓK ÉS KÖNYVEK

PAUL VALÉRY

Rövid párisi hír jelenti, hogy *Paul Valéry* a nagy francia költő hetvennégy éves korában meghalt. Már életében az irodalom örökéletű nagyságainak kijáró tisztelettel tekintett Paul Valéry alakjára nemcsak Franciaország, hanem az egész kultúr világ. Előkelő lélek volt, előkelő szellem, a szónak nemes és tiszta értelmében. Az irodalmat a sejtelmesség romantikus félhomályából az értelem tiszta ragyogásának fényébe akarta vonni.

Első, szimbólista versei után húsz esztendeig csak esszét írt. A *Variété* csodálatos tanulmány-sorozatában, ha látszólag időszerű kérdéseket boncolgat, valójában akkor is csak az ember, a szellem, a lélek és a mesterség titkai érdekelték. A lélektől félt, a tiszta megismerést föléje helyezte az érzelmek túlaradásának és a mesterség eszközeit megtisztította minden időleges salaktól. Így lett a szimbólizmus neveltjéből — klasszikus költő és így tisztult költői műve kristálykemény, salaktalan egésszé, melyet már életében az időtlen értékek

ragyogásával vont be. A lírikus első, ösztönös megszólalása után az önmagára eszmélő *Értelem* keresi a költő helyét, szerepét, vizsgálja a mesterség anyagát, eszközeit. Aki ilyen mélyre hatol az alkotás titkaiba, nem maradhat meg az ösztönös teremtés síkján. Vagy tudósa lesz a költészetnek: „poeta doctus“, vagy klasszikus költő. *Valéry* a legnemesebb francia költői hagyományokat teltette a szellemi válsággal küzdő modern ember lírai érzékenységgel.

Valéry finom és mély szelleme még a világossággal párosult erő latin tájain is ritka jelenség. Költő volt — és a görög geometriát csodálta, Leonardo matematikai módszeréért lelkesedett.

Mert tudott lelkesedni. De ilyenkor nem írt. „Méltatlannak tartom, hogy tisztán csak lelkesedésből írjunk. A lelkesedés nem trói lelki állapot . . .“ A forrófejúek azzal gyanúsították, hogy szenvtelen költő, aki aranyképpen számítja ki szavai súlyát, rímei értékét. Bűnül rótták fel legnagyobb emberi vívmányát,

hogy elérte a költői tisztánlátásnak azt a fokát, amelyen a részvét „éles fény“ lesz az alkotó szemében. Az ösztönöket — az *Értelem* reflektorfényével átvilágítva — tudattá nemesítette.

„A dolgok engem csak az intellektus szémszögéből érdekelnek“ — írja. „Bacon erre azt mondandó, hogy ez az intellektus — bálvány. Rendben van, de ha nem találtam jobbat.“ A görögöknek, a renaissance nagyjainak és a legjobb franciáknak a magatartása ez valósággal és eszményel szemben.

Tagadta az „írás kényszerét“, úgy tett, mintha cselekvés és gondolat hamleti vitájában szabadon választott volna. De azt is tudta, hogy alapjában nem volt választása: írnia kellett és írását kellett megtöltenie az életformáló cselekedet feszítő erejével.

Gyenes István

Paul Valéry

Hanak József rajza

ILLYÉS GYULA: HŐSÖKRŐL BESZÉLEK

Tizenhárom évvel ezelőtt, 1932 nyarán írta Illyés Gyula ezt az »elbeszélő-verset«, mely szociális hitvallása miatt annakidején nem jelenhetett meg a magyar nyilvánosság előtt. A román impériumhoz tartozó Kolozsváron jelent meg a kis eposz, s ott is a költő neve nélkül.

»Hősökről beszélhetek végre« — ezzel a sorral kezdődik a költemény, s a sor mindhárom szavának külön hangsúlya van. »Hősökről« — elnyomott, kizsákmányolt parasztokról, akiknek egy évezreden át szótlán kitarással, néma elszántsággal, mitológiai arányú harcot kellett vívni azért, hogy — egyszerűen csak életben maradjanak, hogy az asztalukra kenyér kerüljön. A magyar parasztnak legnagyobb történelmi hőstette az, hogy — él. Ma is él. Hogy élni tudott évszázadokon át történelmünk pusztító úri gonoszságának karmai között is. Erővel, hallgatag kitarással és mindenre elszánt csöndes okossággal.

»Végre«... Ebbe a szóba a felszabadulás szelíd mámorát rejtette bele a költő.

»Beszélhetek«... Ez a szó is a felszabadulás ünneplése. Csöndes, határozott és szürke, mint az igazság. Nem »dalolhatok«, hanem »beszélhetek«...

Szegény, még ma is jobbágyi soron élő magyar parasztokról szól a hősköltemény, akik éjszakánként lopni járnak az urasági szérűskertbe. Ha nem lopnának — megdögölnének. Illyés Gyula az emlékezés szelíd, aranykődén át idézi maga elé a képet, ahogyan öreganyja, a sovány, apróka, fáradtan is eleven asszony üres zsákkal a hátán megy a szérűskert felé s az úton mindenütt zsákkal és kötelekkel jönnek a falu szegényei, hogy titokban elvegyék maguknak a szénát, a répát, a krumplit, amit az ő munkájuk teremtett meg, de amiből nem kapták meg az igaz részt. Az igazságnak tolvajkodással is érvényt szereznek. A lopás bátorságában hősök ezek a parasztok: az igazság tolvajságra is elszánt vitézei.

Az emlékezés meleg áhítata kelti életre a »hősök« alakjait s szelíd, kicsit lusta hullámú verssorokban hőmpölyög előre a hősköltemény. Valami bölcs mosoly lebeg az egész vers

főlött. A megértés egyszerű bölcsesége ez és az igazság bölcs vigasztalása. A költő csöndes elbeszélő hangon is a himnuszok mély áhítatára emlékeztető belső melegséggel, ünnepi emelkedettséggel beszél a szegény ember tehenéről. Odát ír a harapás kenyérhez és a korty borhoz. A költő *érmel* is époszi arányúak ebben a versben. Századokon át suhanó tekintettel méri fel a népek sorsát s ég felé emelt arccal, mint egy hegyi beszédet, mondja el népe számára az igazi igazságot. Valami ősi jóság, valami mitikus arányú testvéri szeretet szenteli meg beszédét.

»Hirdesd konokul hősi harcod egy világ ellen — igazad, mely százszor föld alá tiporva százegyszerre is égrecsap!«

Ez a vers: »parancsot oszt, törvényt szerez«. Igazságát, mint valami mesebeli óriás mondja ki, hegyeken és pusztákon át ható mitológiai erővel szárnyalnak a tömör, egyszerű szavak. Ez teszi eposzá Illyés Gyula versét. Nem a vers terjedelme, hanem a hang époszi akusztikája.

A tizenhárom évvel ezelőtt írt vers a »Három öreg« elbeszélő-verseivel tart rokonságot, de mélyebb, gazdagabb, hatalmasabb és tisztább a zengése amazokénál. Érett, ünnepi egyszerűségében méltó koronája ez a vers Illyés Gyula költészetének.

Szegi Pál

— »Az ember jelleme és szelleme legjobban ítéleteiben nyilatkozik meg.«

(Goethe)

— »A siker nem bizonyít semmit, még az író ellen sem! Aminek sikere van, nem okvetlenül rossz...«

(Mendés)

»Az utókor sosem igazgaltalan.«

(Lessing)

— »Érdekeljete!« (Lessing a költőkhöz, írókhoz.)

NAGY ZOLTÁN

Abból a költő-csoportból, amely Ady és Babits körül ragyogta be a magyar költészet firmamentumát, megint kialakult egy csillag: a legnemesebb, legtisztább fények egyike ezen a gazdag égboltozaton. *Nagy Zoltán* halt meg, a *Csend, arany-madár* és az *Elégiák* költője.

Különös és természetes is, hogy szinte halála napjáig ismeretlen maradt az olvasóközönség szélesebb tömegei előtt. Különös, mert nevének — tehetsége méretei szerint — ott kellett volna tündökölni a leg-sugarasabb nevek koszorújában, — természetes, mert komolysága, súlya, az olcsó hatásoktól érzékenyen irtózó alkotásmódja elriasztotta könyveitől a könnyű lelkendezést, a kirakati újszerűségen kapkodó divatrajongást. Csak az irodalom belső barátai, csak a vers áhítatos hívei, s kivált maguk a költők, ők tudták igazán, hogy a Nagy Zoltán meg-megkondul, meleg harangszavára, ünnepi ritkasággal fölbúgó cselló-jajjaira figyelni kell.

Hangja rokon volt a Tóth Árpádéval, de költői alkatuk meglehetősen különbözött. Tóth Árpád — Nagy Zoltánnal érintkező első kötetiben — puhább és díszesebb, játékosabb és szélsőségesebb, közvetlenebb és megvesztegetőbb. Nagy Zoltán férfiasabb, emelkedettebb, az ezoterikus elmélyedésre hajlamosabb s az olvasó számára valamivel nehezebben oldódó. A nemes mérték uralkodik lírájában, a művészi fegyelem formai és tartalmi ereje fog le soraiban minden »hatásos« kilengést, s ez a lefogottság teszi érett alkotásait olyan tömötten, fojtottan remegőkké, oly sajátosan hitelesekké. Kétségtelen, hogy a Szépség szerzetesi szolgálata, egy bizonyos elvont esztetizmus érzik számos darabjában, de nagy tévedés volna őt valami élettől idegen, absztrakt és steril művésznek fölfognunk: egész valójával benne úszott az élet legvalóságosabb áramaiban. Keveset írt, s talán semmi olyat, amibe minden erejét bele ne faragta volna. Semhol semmi elhamarkodottság, a véglegesség pecsétje mindenben. S kivált az *Elégiák* darabjai tökéletesek, a gondolat plasztikus kialakításában

és a gyöngéd zenei effektusokban egyaránt.

Akik nemcsak verseiből ismertük őt, tudjuk, hogy embernek is tökéletes volt. Erőt és szelidséget, derűt és komolyságot, szemérmes elzárkózást és nyílt őszinteséget ritkán látunk olyan olvadt harmóniában, mint nála. Az utolsó esztendő rémségeit — túl hatvanadik esztendején — csodálatos, higgadt bizalommal viselte. S mikor végre a szenny és a vér hullámai közül kiemelhetette a fejét — koldusszegőnyen és csontvázi soványságban — egyetlen panaszkodó szó el nem hagyta az ajkát. Örült az életnek és valami üde és üdítő, szinte diákosan pajkos és boldog lendülettel látott neki, hogy élete roncsaiból még egyszer házat és otthont építsen.

Egy iszonyú és értelmetlen pillanaton azonban másként döntött. Július 4-én délután egy suhanc állított be a lakására, pénz követelt tőle és néhány másodpernyi szóváltás után agyonlőtte.

Kardos László

Búcsúzóra

Írta: Nagy Zoltán

*A számádsnak napja közeleg.
Óreg cseléd, tartsd kéznél a rovásod.
Nyarak surrantak s villantak telek,
De új tavaszra nem lesz maradásod.*

*Nincs zöld vetés már, zörgő túske szúr
A bús mezőn s a bokra mind kopasz már.
Ha eddig nem jött, nem jön már az Ur,
Ki itt parancsol, mind csak durva
kasznár.*

*Tán elfeledte régi béresét
S a jószágot, mit bízott a kezére,
Nem érdeklí a májad és veséd,
Nincs szükség már a kerges két tenyérre.*

*Hídba volt telkednek száz faja,
S hogy bús inad szakadt s a szíved is tán,
Míg kocsmázolt az Urnak tolvaja
S dorbézolta kincsét száz részeg ispán.*

*Mindégy. Ne kérdd, a hűség itt mit ér?
Mondd, elköszönve csendben, úri módon:
Az Úr kincsét megőrzém. Itt a bér.
Hű sáfár én, meggyek s nem zúgolódom.*

Berda Ernő »Vasöntők« című festménye,
a Képzőművészeti Tanács díjának nyertese

AZ ELSŐ KÉPZŐMŰVÉSZETI VÁNDORKIÁLLÍTÁS

A Munkás KultúrSzövetség és a csepeli WM-gyár kulturális-szociális osztályának meghívására a Fővárosi Képtár kiállítást rendezett a munkásság számára. A magyar festőművészet százszázadossal fejlődését bemutató vándorkiállítást tömegesen nézték meg a dolgozók, akik egyébként nehezen jutnak hozzá a képtárak látogatásához. A képek mellett hangulatos felírások jellemezték az alkotások művészi értékét. *Bán Béla* »Lelkendezők« című képét például így jellemezte a felírat: »Az alakok és színek szárnyán újjongva csaponganak az ég felé, körülöttük határtalan messzeség: a szabadság!« A nagysikerű vándorkiállítás fokozottabban teljesíthetné ismeretterjesztő hivatását, ha a feliratok nemcsak hangulatot, de egy kis szakszerű felvilágosítást is tartalmaznának...

ÚT A REMEKMŰHÖZ

Ez az összefoglaló címe annak a rendkívüli érdekes sorozatnak, amelyet a Károlyi-kert szabadtéri hangversenyei közé illesztve rendez a Székesfevárosi Zenekar. A műsortervet *dr. Szabolcsi Bence* állította össze és ő vállalta azt a feladatot, hogy a remekműveket közelebb hozza a hallgatókhoz a mű részletei és egészének analízisével. Előadásai mintaképpül szolgálhatnak ahhoz, hogyan kell és lehet a hallgatóközönség számára megmutatni az »utat a remekműhöz«, ösztönös élményvágyát a tárgyi és történeti tudás vágányain vezetni célhoz. Amilyen mélyreható, szélestávlatú zenebúvár Szabolcsi, ugyanolyan avatott művésze az előszónak a szabad-előadás dobogóján. Pompásan felépített, pontosan fogalmazott, belső zeneiséggel áradó beszédstílusa élvezetesen tanító hatású. Nem csoda, hogy a közönség tódul a sorozat hangversenyeire. A nagymesterek örök műveinek megértése az alapja az igazi műveltségnek.

Sport és divat

DIVATRUHÁR
DIVATÁSKÁR
SPORTfelszerelések

Sport és divat

JÁTÉK
GUMIÁR
SPORTRUHÁR

getésnek nem annyira tiltakozás, mint inkább jóindulatú figyelmeztetés jellege volt. Magam részéről teljesen megérttem ezt a német megütközést s azt hiszem, hogy lapjaink és közvéleményünk megfelelő formában teljes elismeréssel adózhatnak ugyan oly művészeknek is, akik valamely okból ellentétben állanak a velünk baráti viszonyban élő birodalom politikai rendszerével, ezt azonban kívánatos volna mindig oly módon tenniük, hogy elismerésük minden kétséget kizáróan a művészeknek szóljon s nem a harcos, politizáló intellektuellnek. Szíveskedjél a zenei rovat vezetőjét felkérni, hogy a jövőben szakmájánál maradván, politikai megnyilatkozásokat mellőzzön, mert ezzel csak kellemetlenségeket szerez a Lloyd-dal közismert kapcsolatban álló külügyminisztériumnak . . .“

A Pester Lloyd válasza

A levelet láttamoztatták minden munkatárssal, majd a főszerkesztő többek között a következőket válaszolta Ullein-Reviczky Antalnak :

... A Hubermannról szóló dithirambusra vonatkozó nagybecsű soraidra sietek azonnal válaszolni . . . — így kezdődött a levél — hogy megmondjam, mennyire egyetérték az elhangzott kritikával s mennyire helytelenítem úgy általában elvi, mint az adott esetben konkrét okokból is a cikk megjelenését . . . Elvként szögeztem le, hogy velünk barátságos hatalmak és országok politikáját, ha számunkra káros és veszélyes, az ország magasabb érdekeivel egyezően kritikálhatjuk, de nem török alamuszi, eldugott, sorok közé rejtett támadásokat.“

Az eset kapcsán a lap munkatársait felszólították, hogy a legszigorúbban tartásuk szem előtt ezeket az elveket.

*

A Harmadik Birodalom összeomlott és Hubermann Broniszláv vonója, mint a művészet, a harcos, politizáló művészet zászlaja tovább hirdeti az örök művészet és az örök emberiség igazságát : a szellem szabadságát.

Krisztof Károly

A „FÉNYSZÓRÓ“ KELLEMETLEN KÉRDÉSEI

Miért?

A Fényszóró kérdezi?

**Miért nincs Budapestén —
egyelőre legalább Budapestén
— gyermekszínház?**

Szükségét, jószágát, szépségét, ugye,
nem kell bizonyítanunk?

Ugye, azt is kezdjük már röstelni,
hogy valószínűleg valamilyen értelmes,
humánus, demokratikus szándékról van
szó, mindig a Szovjetunióra kell példaként
hivatkoznunk? De hát mi egyebet
tehetünk? Tessék megmondani — teszem
ez esetben is — milyen mintaképre
hivatkozunk? Moszkvában magában hét
nagy, állandó gyerekszínház dolgozik,
melyek közül kettő szovjetbirodalmi,
vagyis a színházak első, legelőkelőbb
kategóriájába tartozik. De erről majd
máskor. Most kérdezzük,

addig is, amíg állandó nagy gyerekszínház
Budapestén nem alakul: Miért nem adnak
színházaink gyerek-matinékat?

Miért nem szerveznek fiatal, kevésbé
jogtalanított tagjaikkal gyerekelődés
stagnonékat Budapest kerületeiben és
a vidéken?

Kérdezzük az illetékes minisztériumtól,
nem kíván-e sürgősen foglalkozni ezzel
a feladattal?

Kérdezzük a pártokat és a pedagógusok
szakszervezetét: nem akarják-e sürgősen
az illetékes minisztériumi osztályokat?

Kérdezzük a gyermekbarátokat, a M.A.D.I.S.-t
és a Nemzeti Segélyt, akar-e várni, míg
magas hivatalos helyről indítják el a
dolgot vagy tapasztalalok okulva, maga
lát hozzá a gyerekszínház szervezéséhez?

És egészen külön fordulunk kedves
munkatársunkhoz és drága barátunkhoz,
Major Tamáshoz, akiről mindenki tudja,
hogy egész valóját és művészetét a felszabadított
(és most belül is lassan felszabaduló)
magyarság ügyének adozza és akitől éppen
ezért várunk el mindig újabb és egyre
több áldozatos munkát. Major Tamástól
kérdezzük, miért feledkezik meg arról,
hogy az ő kedves munkáinak gyerekei is
vannak, a jövőendő dolgozói? Miért feledkezik
meg róla, hogy az ő színházának
gyermekműsora is van? Miért nem jár
száraz elmatinékon, melyek vakáció
idején nemesak vasárnapokon rendezhetők?

MIÉRT nem kezdik el ezt rögtön?
Hiszen a vakáció már itt van és nem
sokáig tart. Most érnek rá a gyerekek.
Most tódulnának boldog szivdobogással
színházba.

MIÉRT nem használják fel a színházak
az ilyen gyerekmatinékat saját ifjú
gárdájuk begyakorlására és kipróbálására?
Fiatal kezdő színészek, akik éveikig
vártnak szerepre, így jutnának szóhoz.
Ki tudja, micsoda tehetségeket fedeznénk
fel?

MIÉRT? Kérdezzük végül a Magyar
Színvadi Szerzők Szövetségét, hogy —
tekintettel a gyerekszínház roppant fontosságára
és tekintettel a gyerekdramáirodalom
nagy szegénységére — miért nem hirdet
pályázatot gyerekdarabokra? A pályadíjakat
miért nem ajánlják fel a színgazdátok?

MIÉRT?

B.

?

A „Fényszóró“ kérdezi

A Fényszóró kérdése nem vád. Csak
azaz lehet, ha nem kap kielégítő feleletet.
Ezáttal azt kérdezi tisztelettel a Fényszóró,
hogy miért nem láthattuk a földosztás
híradófilmjét?

Még sürgősebb kérdése a Fényszóró-
nak: folyamatosan vannak-e már az első
magyar néparatás történelmet mutató,
történelmet örökítő filmfelvételei?

Ha módunkban volna, valami esuda
folytán, ma filmkrónikát készíteni néhal
Árpád apánk honfoglalásáról, helyszínen
forgatott hiteles felvételekkel, — nem
rohannánk-e megismerésünkre? Nem
mozgatnók-e meg az ország minden
erejét, hogy nemzeti létünk történetének
és döntő dokumentumát el ne veszítsük?
Ha ma fotogramálhatnók a budapesti
1848 március 15-ét — elszalasztanók-e
ezt a filmhíradót?

Vajjon a magyar földosztásnak történelmi
jelentősége kisebb-e? Nem új, igazi
honfoglalásról, nem új forradalomról van-e
szó? A végre földhöz jutott magyar
paraszt első aratása saját földjén —
kisebb jelentőségű eseménye-e nemzetünk
életének?

Nem kételkedünk benne, hogy illetékes
körök ezzel tisztában vannak. Talán már
meg is kezdődtek a felvételek — csak mi
nem tudjuk. Azért kérdezi tisztelettel a
Fényszóró, hogy elindultak-e már a
felvevő expedíciók? Útban vannak-e,
munkában vannak-e

már a rendezők és operatőrök és forgatókönyvírók? Támogatja-e a Földművelésügyi minisztérium ezt a vállalkozást? Támogatják-e a parasztpárt és munkáspártok és mindazok a szervezetek, melyeknek szívügyük? Mert az első földosztás első aratása ugye — hogy szakmanyelven szóljak — világszenzáció.

Ba—Bé

?

Miért nem élesztik fel újra a Pen Klubot?

A PEN klub a legelőkelőbb nemzetközi nevű örök nemzetközi szövetsége.

☆☆☆

Bányászok a Belvárosi Színházban

Ami a legszebb, legmegkapóbb és leglényegesebb volt a július 8.-i matinén, az nem a színpadon, hanem a nézőtérén játszódott le. Amikor a függöny felgördültével az ifjak kórusa a színpadon rázendített a bányászindulóra, akkor a közönség felállt és állva hallgatta végig a régi munkásdalt.

Ez az érzelmi és eszmei közösség színjátszók és közönség között az alapja és feltétele minden nagy drámai művészetnek. Ez a szerves egység nézőtér és színpad között, melyen csak tudatos képben jelenik meg az, amit a nézőtér közönsége érez, gondol és akar. Ilyen egységből született meg az ógörög tragédia, európai drámánk őse és örök mintája. A nép kórusaiból született, a nép érzését, gondolatát, vágyát kifejezők. Ebből az egységből közönség és színjátszók között fog megszületni a demokrácia új színművészete is.

*

Meg fog születni, azt jelenti, hogy még nem teljes. De a felsőgallaiak nemcsak őszinte és forró érzésüket tudták megéreztetni — ami mindennél fontosabb —, hanem sok biztató tehetőségről tettek tanúságot. Tudják ők maguk is, hogy még tanulniok kell. Mi pedig tudjuk, hogy tanulásuknak hamarosan lesz látható szép eredménye.

*

Jó az, hogy nem tömök tele minden szavukat kimondott napipolitikával. Jó

Kevés intézmény állta meg olyan becsülettel helyét a világnézetek lezajlott fergetegében. John Galsworthy majd Thomas Mann vezetése alatt mindig a haladó demokrácia zászlaját hordta magosan és kivelette magából a jászirta vagy bizonnyaltalan elemeket. A PEN klub magyar szekciója becsületére vált a magyarságnak művészi és erkölcsi tekintetben egyaránt.

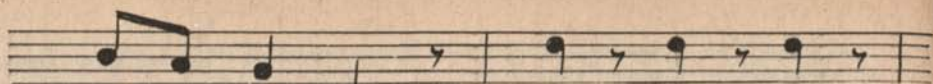
MIÉRT nem élesztik fel újra átvesztett tagjai? A PEN klub kitűnően szervezett és nagybefolyású nemzetközi szervezet — ezért ma különösen nagy szükségünk van rá.

az, hogy szépségvágyukat, szépségálmait is színpadra hozzák. Bizony, nincsen forradalmibb demokratikus politikai erő a munkás szépségvágyánál. Hiszen az megalósulása feltételeit követeli. Arról sem tehetnek a felsőgallai bányamunkás ifjak, hogy az ő szépség álmaik még silány operettek és filmek fantáziájából tevődik össze. Minden fantázia, minden álom csak az emberi lélekben már meglévő, ismert színekből alakul ki. Nem a proletár vétké, hogy kultúrája, ízlése nem eléggé fejlett.

Sebah! Ez mind meglesz, Mert hogy milyen fogékonyak szépségre, finomságra és grácia iránt, azt megmutatták nyolcadikán ott, ahol a legkevesebbé vártuk. Táncoltak. Valcert táncoltak. Tangót táncoltak, mégpedig olyan ízléses gráciával, olyan disztíngált eleganciával, hogy a legúribb szalónok táncosai iskolába járhatnának ezeknél a bányamunkásoknál.

Tessék! Nem előjoga, a polgári szalónoknak monopóliuma az ízlés, a finomság, az elegancia, a grációzus, csinos hajlékonyság. Szellemi foglalkozáshoz sincsen köteve. Ha a legnehezebb testi munkát végzők a testi eleganciát, hajlékonyságot, csiszoltságot így el tudják érni, hát ki kételkedhetik benne, hogy szellemi hajlékonyságuk, csiszoltságuk és ízlésük is eléri hamar azt a fokot, mely lelki szükségletüknek és emberi méltóságuknak megfelelő.

B. B.

Ne-vet-se'-ges ha-ha-ha

ÉTLAP-STILUSBAN

- Hogy tetszett a Rántottosirke!
- Elég jó, csak a garnirunggal nem voltam megelégedve.
- Miért!
- Kizárólag zöldséget adtak hozzá.

KOLLÉGÁK EGYMÁS KÖZT

- Tegnap én mentettem meg az egész előadást
- Mivel?
- Beteg voltál?

KÉT SZINLAP

AMIT EGY SZINIGAZGATÓNAK TUDNI KELL

Színházalapítási kiskaté kezdők számára

Ezt a rövid kis ismeretterjesztő művet azok számára írtam, akik színházalapítási tervekkel foglalkoznak. Az a néhány ember tehát, aki ilyen szándékol nem forgat fejében, nyugodtan mellőzheti e cikk elolvasását.

Színház alapításához mindenekelőtt három ember szükséges: egy színházigazgató, egy büffés és egy ruhatáros. Amint az utóbbi kettő az elsőnek leadta az előleget, a színház alapkövei már voltaképpen le is vannak rakva. Ezek után most már csak három dologra van szükség, ú. m.:

1. Helyiség.
2. Koncesszió.
3. Tőke.

Jó színházi helyiség az, amit legtöbbien igényelnek. Berendezése: egy függöny és néhány szék az esetleges nézők számára. A székeket nem kell feltétlen előre beszerezni, leg-helyesebb esetenként kölcsönkérni a legközelebbi üresen maradt színház székeit.

A koncessziót, azaz színháznyitási engedélyt egyszerre többen is igénylik ugyanarra a helyiségre. Nyomatékosan figyelmeztetem a növevényeket egy fontos szabályra: az engedély megszerzése érdekében nem arra kell törekednie, hogy a koncessziót megkapja, hanem arra, hogy a többiek ne kapják

— Nézd, a szomszédod elaludt!

— Rémes ember vagy! Ezért költesz fel a második felvonás elején?

— Angyalom, légy szíves, először töröld le a lábodat!...

(Züricher Illustrierte)

New Yorkeri

meg. Épp ezért ne azzal törődjék; hogy a saját multját tisztázza, hanem hogy a többiekét piszkolja. Itt kezdődik a színházgató első komoly lelkiismeretlen munkája, amelyet tudományos nyelven »fűrésnak« neveznek. Ennél az első, valóban művészi feladatnál dől el először, hogy ki az igazi istenadta: művész és ki a dilettáns. Mert a vérbeli művész pillanatok alatt aláfúrja minden konkurensét és egyedül marad a porondon.

Ha a helyiség és a koncesszió problémája elintéződött, a tőke megszerzése már gyerekjáték. Ez így van, bármily csodálatosan hangzik. Jól tudjuk, hogy a tőke egyedüli célja a profit, erről pedig a színháznál szó sem lehet. És mégis. Minden színházgató megtalálja a maga tőkését. Miért? Mert a tőkés a kétes utakon szerzett vagyon miatti lelki-furdalását a színházalapítás kultúrmissziójában kellemesen lekivittélheti.

Ha már most a tőkénk is megvan, mi sem állhatja megnyitásának. Bocsánat, majdnem elfelejtettem. Még két apróságrol kell gon-

FILMEBÉD

— Hölgyeim és uraim, most felóra szünetünk van, hogy a kávéházban valamit cheszenek...

(Panorama Harleena)

fényszóró

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA

Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL

Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapesti, IV., Szép-utca 3. szám

doskodni: darabról és színeszokról. Ez olyan konvenció, amelyet egyelőre még szem előtt kell tartanunk.

Gárdos Béla

Patócs Kató, az Operaház szólótáncosnője